

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKSLİBRİS SANATININ GELİŞİM SÜRECİ, KÜLTÜRLERARASI
ETKİLEŞİMDEKİ ÖNEMİ VE BU SANATIN TÜRKİYE'DE
YAYGINLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ÇABALAR

Şafak ERDEM

Temmuz-2010

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**EKSLİBRİS SANATININ GELİŞİM SÜRECİ, KÜLTÜRLERARASI
ETKİLEŞİMDEKİ ÖNEMİ VE BU SANATIN TÜRKİYE'DE
YAYGINLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ÇABALAR**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Şafak ERDEM

Danışman:

Prof. İsmail Hakkı DEMİRTAŞ

Bolu-2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Şafak ERDEM'e ait **EKSLİBRİS SANATININ GELİŞİM SÜRECİ, KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMDEKİ ÖNEMİ VE BU SANATIN TÜRKİYE'DE YAYGINLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ÇABALAR** adlı çalışma, jürimiz tarafından Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 19/07/2010

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. İsmail Hakkı DEMİRTAŞ

Üye : Yrd. Doç. Mehmet ALAGÖZ

Üye : Yrd. Doç. Mana Ece Tuna ÖZCİVANOĞLU

Prof. Dr. Gönül ÜLKER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ABSTRACT**DEVELOPMENT PROCESS OF EXLIBRIS ARTISTRY, IMPORTANCE OF
INTERCULTURAL INTERACTION AND EFFORTS TO MAKE IT
PREVALENT IN TURKEY****ŞAFAK ERDEM****Master Thesis****The Department of Arts and Crafts****The Supervisor of The Thesis: İsmail Hakkı DEMİRTAŞ****July 2010, 119 Pages**

The purpose of this study is to explain history of exlibris art and its technique via sample art pictures. In addition, institutional structures and organizations will be emphasized in Turkey with intercultural interactions.

The function of exlibris is to introduce a book and its author. Moreover, Exlibris art can be seen as way of communication. Distribution of these artifacts is a great tradition in many countries. Nowadays, there are many efforts to keep this tradition alive. These artifacts are used for production, collection and as an exchange as well. In order to keep this efforts alive, there are establishment of museums, exhibitions, and organization of contest, seminars, and workshops.

Exlibris has cultural, historical values and provide a great view of point in terms of different intellectual mindsets for different nations. Therefore, the purpose of this research is to emphasize importance of exlibris art and evaluate the efforts to make it common as well as providing technical and theoretical references for individuals who has an interest on it.

Key Words: Exlibris, International Federation of Ex-libris Societies

ÖZET

EKSLİBRİS SANATININ GELİŞİM SÜRECİ, KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİMDEKİ ÖNEMİ VE BU SANATIN TÜRKİYE'DE YAYGINLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ÇABALAR

ŞAFAK ERDEM

Yüksek Lisans Tezi

Resim-İş Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: İsmail Hakkı DEMİRTAŞ

Temmuz 2010, 119 Sayfa

Bu araştırmada Ekslibris Sanatı'nın tarihçesi ve günümüzdeki yapısı hem kullanılan teknikler hem de konu yönelimleri açısından değerlendirilerek örnek resimlerle incelenmektedir. Ayrıca bu alandaki kurumsal yapılanmalar, Türkiye'de bu doğrultuda yapılan çalışmalar ve bu yapılanmaların kültürlerarası etkileşimdeki önemi vurgulanmaktadır. Bir kitabı ve sahibini tanıtmaya işlevi olan ekslibrisler aynı zamanda birer iletişim aracı olarak görülmektedir. Köklü bir geçmişe sahip olan bu tasarımların yapımı ve dağıtımı pek çok ülkede geleneksel hale getirilmiştir. Günümüzde ise bu geleneğin devam ettirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Üretiminin yanı sıra koleksiyonculuğu da yapılmakta ve birer değiş tokuş objesi olarak kullanılmaktadırlar. Bu doğrultuda müzeler oluşturulmakta, sergiler açılmakta, yarışmalar düzenlenmekte, çeşitli seminerler ve çalıştaylar yapılmaktadır. Üzerinde kültürel ve tarihsel değerler taşıyan ekslibrisler, farklı uluslara ait farklı düşünce yapılarının incelenmesi adına geniş bakış açıları sunabilmektedirler. Bu araştırmanın amacı Ekslibris Sanatı'nın önemini vurgulamak, yaygınlaştırılmasına yönelik çabaları değerlendirmek ve bu sanat dalı ile ilgilenen bireylere teknik ve kuramsal anlamda bir kaynakça oluşturmaktır.

Anahtar Sözcükler: Ekslibris, Uluslararası Ekslibris Federasyonu

AILEM'E

TEŐEKKÜR

Çalışmamda beni eleştirileriyle yönlendiren ve her türlü desteğini esirgemeyen başta danışman hocam Prof. İsmail Hakkı DEMİRTAŞ'a, 12 Mayıs 2008 – 16 Mayıs 2008 tarihleri arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Özgün Baskıresim Atólyesi'nde gerçekteştirilen Çalıştay esnasında kaynak bulmamda yardımcı olan, çalışmalarıma yol göstericilikleri ve fikirleriyle katkıda bulunan, Belçika Hogeschool Gent öğretim üyelerinden Prof. Dr. Martin R. BAEYENS'e, Işık Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Hasip PEKTAŞ'a, Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. H. Müjde AYAN'a en içten teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZET.....	iv
TESEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	vii
RESİM DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xv

BÖLÜM I

I-GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	4
1.2. Araştırma Soruları.....	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Sayıtlılar.....	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

II-KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	6
--	----------

BÖLÜM III

III-YÖNTEM.....	8
3.1.Araştırma Modeli.....	8
3.2.Evren ve Örneklem.....	8
3.3.Verİ Toplama Yöntemi.....	8
3.3.1.Verİ Toplama Aracı.....	8
3.3.2.Verİlerin ÇözümLenmesi ve Yorumlanması.....	9

BÖLÜM IV

IV-BULGULAR VE YORUMLAR.....	10
4.1. Ekslibris'in Tanımı ve Genel İşlevi.....	10
4.2. Ekslibris'in Tarihçesi	13
4.3. Türkiye'de Ekslibris.....	27
4.4. Ekslibris Baskı Teknikleri ve Simgeleri.....	35
4.5. Ekslibris Baskı Tekniklerinin Özellikleri ve Bu Özelliklerin Anlatımı	
Doğrultusunda Seçilmiş Ekslibris Örnekleri.....	37
4.5.1. Çukur Baskı Teknikleri.....	37
A-Elle Kazıma.....	37
B-Yedirme Yolu ile Oyma.....	37
C-Akuatinta.....	38
Ç-Mezzotinta.....	38
D-Baskı, Sıçratma, Aktarma teknikleri ve Diğer Teknikler.....	38
4.5.2. Yüksek Baskı Teknikleri.....	42
4.5.3. Düz Baskı Teknikleri.....	45
4.5.4. Elek Baskı Teknikleri.....	46
4.5.5. Ofset Baskı Tekniği.....	50
4.5.6. Tipografi (Yazı Baskısı).....	54
4.5.7. Karışık Teknik, Sınıflama Dışı Teknik ve Diğer Özellikler.....	55
4.6. Ekslibris Koleksiyonculuğu.....	56
4.7. Ekslibris Değiş Tokuş Mektubu.....	58
4.8. Ekslibrislerde Konu Yönelimleri ve Tercihler.....	58
4.8.1. Müzik Konulu Ekslibrisler.....	64
4.8.2. Erotik Konulu Ekslibrisler.....	85
4.9. Ekslibris Kurum ve Kuruluşları.....	92
4.9.1. Uluslararası Ekslibris Federasyonu - FISAE	92
4.9.2. FISAE'ye Bağlı Kuruluşlar	93
4.9.3. Ekslibris Müzeleri.....	94

4.9.4. Türkiye'nin İlk Ekslibris Müzesi - İstanbul Ekslibris Müzesi	95
4.9.5. FISAE üye listesi doğrultusunda katılımcı ülkelerin yüzdelerik dağılımları	96
4.10. Ekslibris Kongreleri ve Türkiye'nin ilk Uluslararası Ekslibris Kongresi.....	99
4.11. Ekslibris Yarışmaları ve Türkiye'de yapılan yarışmalar.....	101
4.11.1. Türkiye I. Uluslararası Ekslibris Yarışması	101
4.11.2. Türkiye II. Uluslararası Ekslibris Yarışması	104
4.11.3. Türkiye III. Uluslararası Ekslibris Yarışması	106
4.12. Şafak Erdem Etkinlikler ve Ekslibris Çalışmaları	107

BÖLÜM V

V. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	115
------------------------------	-----

KAYNAKÇA.....	117
----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ.....	119
----------------------	------------

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Reitsma-Valença, E. (1889-1981)'ye Ait Bir Ekslibris.....	3
Resim 2. III. Amenofis'e ait M.Ö.1400 Mısır'da Bulunan Levha.....	13
Resim 3. Johannes Gutenberg'i Gösteren Bir Gravür Çalışması.....	14
Resim 4. Johannes Gutenberg ve Atölyesi'ni gösteren bir resim.....	14
Resim 5. Johannes Gutenberg Modeli Baskı makinesini gösteren bir çizim,1892...	15
Resim 6. Book of Judges - Mainz, Almanya, 1454-1455	15
Resim 7. Book of Judges / ayrıntı - Mainz, Almanya, 1454-1455.....	15
Resim 8. Brandenburg Ailesi Arması, Almanya, 1470 -1480	16
Resim 9. Johannes Knabenberg İçin Yapılan Ekslibris, Almanya, 1450.....	17
Resim 10. Supralibros, Waisenbuchhandlung Akademisi, Avusturya, 1777.....	18
Resim 11. Albrecht Dürer, Almanya, X1(172X120), 1503, W. Pirckheimer için...	19
Resim 12. Albrecht Dürer, Almanya, X1(298x198), 1525, Hektor Pömer için.....	20
Resim 13. Lukas Cranach, Almanya, X1(232x144), 1540, Christof Scheurl için...	20
Resim 14. Jost Amman, İsviçre, X1/col. (354x240), 1570, Melchior Schedel için...	21
Resim 15. Willi Geiger, Almanya, 1919, Enrique Echevarria için.....	24
Resim 16. Willi Geiger, Almanya, 1906, Paul Bacher için.....	24
Resim 17. Oscar Kokoschka, Avusturya, (75 x 59), 1909, Frau Emma Bacher için...	25
Resim 18. Käthe Kollwitz, Almanya, C(129 x 76), 1908, Hans Kollwitz için.....	25
Resim 19. Max Klinger, Almanya, C, 1957, George Giesecke için.....	25
Resim 20. Paul Klee, Almanya, (150 x 107) C3, 1901, tıpçı arkadaşı için.....	25
Resim 21. 1729 basımı Osmanlıca bir kitaptan, Deniz Mühendisliği öğrencisi Osman Nuri'ye ait bir mühür.....	27
Resim 22. Üsküdar Amerikan Koleji öğretmeni Jessie Martin'e ait "The Peabody Sisters of Salem" isimli kitaptan bir ekslibris, 1950.....	28
Resim 23. İ. Gündoğ Kayaoğlu'na ait Kebikeç'li ekslibris, 1985.....	29
Resim 24. Hasip Pektas	33
Resim 25. Hasip Pektas, CGD (70x95), 2006.....	34
Resim 26. Süleyman Saim Tekcan, C3, 2009.....	34

Resim 27. Rea Simlikova, C2+C4+C7 (58x78), 2001.....	39
Resim 28. Julian Dimitrov Jordanov, C3+C5 (88X109), 2003.....	40
Resim 29. Sergey Hrapov, C3+C5+C7 (130x103), 1999.....	40
Resim 30. Karol Ondreicka, C3+C7 (88x124), 2002.....	41
Resim 31. Onnik Karanfilian, C4 (53x117), 2002.....	41
Resim 32. Takao Sano, X1 (115x80), 2002.....	43
Resim 33. Yoichiro Homma, X1 (95x80), 2003.....	43
Resim 34. Mikhail Verkholtantsev, X2 (89x78), 2002.....	44
Resim 35. Değer Esirkuş, X3/3 (75x55), 2003.....	44
Resim 36. Yasuko Enjyoji, S3 (90x75), 2002.....	48
Resim 37. Ann Kestens, S1/3 (90x60), 2002.....	48
Resim 38. Martin R. Baeyens, CGD (55x120), 2003.....	49
Resim 39. Elif Varol Ergen, CGD (100x130), 2008.....	49
Resim 40. Daniel De Bruin, P7 (73x54), 2001.....	52
Resim 41. Sofie Cherchie, CRD (50x92), 2003.....	52
Resim 42. Mustafa Okan, CRD (95x93), 2003.....	53
Resim 43. Ercan Tuna, CRD (80x119), 2001.....	53
Resim 44. Salih Denli, T+CRD (130x87), 2003.....	54
Resim 45. Hatice Bengisu, MT (90x127), 2003.....	55
Resim 46. David Baker ,C4+C7 (127X97), 1994.....	56
Resim 47. Ekslibris Albert Einstein, 1917.....	59
Resim 48. Ekslibris George Washington.....	59
Resim 49. Ekslibris Charles Chaplin.....	59
Resim 50. Ekslibris Maxim Gorki, 1903.....	59
Resim 51. Ekslibris Queen Victoria.....	60
Resim 52. Ekslibris Jack London.....	60
Resim 53. Ekslibris Siegmund Freud.....	60
Resim 54. Ekslibris Walt Disney.....	60
Resim 55. Ekslibris Adolf Hitler.....	61
Resim 56. Ekslibris A.Hitler, Kitap Sayfasından.....	61

Resim 57. ABD Askeri Kütüphane - Askeri Ekslibris.....	61
Resim 58. ABD Askeri Kütüphane - Askeri Ekslibris.....	61
Resim 59. Amerikalı Sinema Sanatçısı Rudolph Valentino Ekslibris.....	62
Resim 60. Amerikalı Sinema Sanatçısı Gloria Swanson Ekslibris.....	62
Resim 61. Darwin Temalı Ekslibris.....	63
Resim 62. Don Quixote Temalı Ekslibris.....	63
Resim 63. Picasso Temalı Ekslibris	63
Resim 64. Leonardo Temalı Ekslibris.....	63
Resim 65. L.V. Beethoven Temalı Ekslibris, Alfred Soder , İsviçre, 1907.....	64
Resim 66. L.V. Beethoven Temalı Ekslibris, Franz von Bayros, (1866-1924).....	64
Resim 67. L.V. Beethoven Temalı Ekslibris, Hedwig Pauwels, Belçika, 1994	65
Resim 68. L.V. Beethoven Temalı Ekslibris, A. Cossmann.....	65
Resim 69. J.S. Bach Temalı Ekslibris, Ester Regel, Almanya, 1987.....	66
Resim 70. J.S. Bach Temalı Ekslibris, David Baker, Ukrayna (1940-..).....	66
Resim 71. Ünlü Şairler ve Besteciler temalı Ekslibris, Walter Kornhas, 1916.....	67
Resim 72. Beethoven, Haydn ve Mozart Temalı Ekslibris, A. Litvinovfor.....	68
Resim 73. Mozart Temalı Ekslibris, Werner Pfeiler.....	68
Resim 74. Franz Von Bayros, Avusturya, (1866-1924).....	69
Resim 75. Franz Von Bayros, Avusturya, (1866-1924).....	69
Resim 76. Yi yang, Çin, 2003.....	70
Resim 77. Julian Dimitrov Jordanov - Bulgaristan.....	71
Resim 78. Oleg Denisenko - Ukrayna.....	71
Resim 79. Antanas Kmieliauskas, Litvanya.....	72
Resim 80. Gennady Vereschagin - Ukrayna.....	72
Resim 81. Gennady Pugachevsky - Ukrayna.....	73
Resim 82. Arkady Pugachevsky - Ukrayna.....	73
Resim 83. Eduard Georgiev Penkov - Bulgaristan	74
Resim 84. Galine Pavlova - Bulgaristan.....	74
Resim 85. Alfred Roller - Avusturya.....	75
Resim 86. Jaroslav Kaiser - Çek Cumh.	75

Resim 87. Gennady Vial - Beyaz Rusya.....	76
Resim 88. Paolo Rovegno - İtalya.....	76
Resim 89. Karl Georg Hirsch - Almanya.....	77
Resim 90. . Nikolay Batakov- Rusya.....	77
Resim 91. Brigitte Rath - Avusturya.....	78
Resim 92. Karol Felix - Slovakya.....	78
Resim 93. Marcela Miranda - Arjantin.....	79
Resim 94. Ramon Borelli Pla - İspanya.....	79
Resim 95. Hedwig Pauwels - Belçika.....	80
Resim 96. Emmanuel Baeyens – Belçika.....	80
Resim 97. Hasip Pektaş’a ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	81
Resim 98. Hasip Pektaş’a ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	81
Resim 99. Hasip Pektaş’a ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	81
Resim 100. Hasip Pektaş’a ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	81
Resim 101. Hasip Pektaş’a ait L.V. Beethoven Temalı Ekslibris Örneği.....	82
Resim 102. Hasip Pektaş’a ait L.V. Beethoven Temalı Ekslibris Örneği.....	82
Resim 103. Hasip Pektaş’a ait L.V. Beethoven Temalı Ekslibris Örneği.....	82
Resim 104. Salih Denli’ye ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	83
Resim 105. H. Müjde Ayan’a ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	83
Resim 106. Hüseyin Demir’e ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	84
Resim 107. Nurdan Adıgüzel’e ait Müzik Konulu Ekslibris Örneği.....	84
Resim 108. Franz Von Bayros’a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	86
Resim 109. Julian Dimitrov Jordanov’a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	87
Resim 110. K.Antioykain’e ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	87
Resim 111. Hasip Pektaş’a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	88
Resim 112. Martin R. Baeyens’e ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	88
Resim 113. Eduard Georgiev Penkov’a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	89
Resim 114. H.Pauwels’a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	89
Resim 115. David Baker’a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	90
Resim 116. I.Miladinovic’e ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	90

Resim 117. Karl Demel'a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	91
Resim 118. Serik Kulmeshkenov'a ait Erotik Konulu Ekslibris Örneği.....	91
Resim 119. İstanbul Ekslibris Müzesi.....	95
Resim 120. İstanbul Ekslibris Kongresi Logosu.....	106
Resim 121. Şafak Erdem, Martin R. Baeyens- Atölye Çalışması.....	107
Resim 122. A.İ.B.Ü. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü - Ekslibris Semineri.....	108
Resim 123. A.İ.B.Ü. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü - Ekslibris Semineri.....	108
Resim 124. A.İ.B.Ü. Serigrafi Atölyesi.....	109
Resim 125. İstanbul Ekslibris Müze Gezisi.....	110
Resim 126. İstanbul Ekslibris Müze Gezisi - Süleyman Saim Tekcan ile Görüşme.....	111
Resim 127. İstanbul Ekslibris Müze Gezisi.....	111
Resim 128. Şafak Erdem, S1/5 (130x80), 2008.....	112
Resim 129. Şafak Erdem, S1/8 (60x115), 2009.....	112
Resim 130. Şafak Erdem, S1/5 (105x75), 2008.....	113
Resim 131. Şafak Erdem, S1/5 (75x100), 2009.....	113
Resim 132. Şafak Erdem, S1/5 (110x70), 2009.....	114
Resim 133. Şafak Erdem, S1/5 (60x120), 2009.....	114

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Çukur Baskı Teknikleri ve Simgeleri.....	39
Tablo 2. Yüksek Baskı Teknikleri ve Simgeleri.....	42
Tablo 3. Düz, Şablon ve Elektronik Baskı Teknikleri ve Simgeleri.....	47
Tablo 4. Ofset Baskı ve Yeniden Çoğaltma ile Baskı Teknikleri ve Simgeleri.....	51
Tablo 5. Tipografi ve Klişe Baskı Teknikleri ve Simgeleri.....	54
Tablo 6. Karışık Teknik, Sınıflama Dışı Teknik ve Diğer Özellikler.....	55
Tablo 7. FISAE'ye Üye Olan Ülkelerin Adları, Ülke Kodları ve Üye Sayıları	96
Tablo 8. Uluslararası Ekslibris Derneği - FISAE Üye Listesi Doğrultusunda Katılımcı Ülkelerin Yüzdelerik Dağılımları.....	98
Tablo9. Türkiye I. Uluslararası Ekslibris Yarışması Sonuçları.....	102
Tablo 10. Türkiye II. Uluslararası Ekslibris Yarışması Sonuçları	104

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tarih insanoğlunun merakı, keşifleri ve üretimleri ile şekil almış; düşünce ise sürekli bir devinim içerisinde tarihi şekillendirmiştir. Bu devinim bilgi birikimine dönüştükçe teknoloji ve sanat tarihsel sürecini yaşamaya, bilginin aktarımı da bilginin üretilmesi kadar değerli bir hal almaya başlamıştır.

Hem bireysel hem de toplumsal açıdan bilginin üretilmesi, işlenmesi, çoğaltılması ve dağıtılması uygarlıkların oluşmasını ve ilerlemesini sağlamıştır. Düşüncenin çoğaltılması ve dağıtılması yazının, kâğıdın ve en önemlisi de baskı teknolojisinin doğuşu ile hız kazanmıştır. Baskı tekniklerinin keşfedilmesi bir yandan teknolojinin gelişimine hizmet ederken bir yandan da teknik yeterliliğe ve estetik bakış açısına sahip sanatçılar yetişmesine olanak tanımıştır.

Günümüzde ise teknoloji inanılmaz bir hızla gelişimini sürdürmekte baskı sanatı ise kökeninden güç alarak meyvelerini vermeye devam etmektedir. Gün geçtikçe sayısı artan ve en detaylı ayrıntıda özelleşen bilimsel ve sanatsal disiplinler içinde baskı resim sanatı da varlığını sürdürmekte, kendi çerçevesi içinde sanat ürünleri sunmaktadır. Baskı resim kısaca şu şekilde anlatılabilir:

Çeşitli kalıplar oluşturularak hazırlanan kalıp üzerindeki yazı ya da resim kalıba boya verilmesi yolu ile kâğıt ya da benzeri zemine aktarılır. Bu işlem istenilen sayıda tekrarlanabilir. Kalıbın hazırlanmasından basımına kadar geçen tüm aşamaların sanatçı tarafından gerçekleştirilip, sanatsal amaçla kâğıda ve benzeri malzeme üzerine basılarak çoğaltılması yoluyla yapılan resme baskı resim denir. Baskı resimler belirli sayıda basılır, sanatçısı tarafından imzalanır ve kullanılan kalıp baskı bitiminde yok edilir.

Baskı Resim sözcüğü ülkemizde ilk kez 1972 yılında Mustafa ASLIER tarafından kullanılmış ve “Özgün Baskıresim” olarak adlandırılmıştır. Daha önceleri sanat grafiği, gravür, kazı resim şeklinde adlandırılan Baskı Resim, estetik değerler

ve özgünlük açısından boya resminden farklı değildir. Tek önemli fark baskı resmin belli sayıda çoğaltılmasıdır. Baskı resim estetik anlatım, biçim ve teknik zenginlikleri nedeniyle sanatçılara geniş olanaklar sağlamaktadır.

Bu geniş olanaklar arasında çok uzun bir geçmişe sahip ve kitapların iç kapaklarında yerini alan Ekslibrisler de geleneksel anlamda varlığını ve gelişimini sürdürmekte, kitapların ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte dünya genelinde koleksiyonculuğunun yaygınlaşması ve bir iletişim aracı rolü üstlenmesi sebebiyle kültürlerarası etkileşimdeki önemi de artmaktadır.

Özellikle içinde yaşanılan toplumlararası bunalımlar düşünüldüğünde, bu ilişkilerin çatışma durumundan çıkarılarak barışçıl bir ortam sağlanması, kültürel alışverişin teşvik edilmesi Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafi konum açısından da büyük önem taşımaktadır.

Farklı kültürler arasında diyalogu sağlayabilmek için farklı kültürler üzerinden disiplinlerarası faaliyetler yapılması yoluyla kültür ayrılıkları ve ortaklıkları konusunda toplumsal farkındalık yaratılabilir. Bu tür diyaloglar ile toplumlar arasında olumlu ilişki biçimleri yaratabilme, kültürel etkileşimleri farklı boyutlarda ve bütüncül bir biçimde değerlendirebilme konularında duyarlılık kazandırılabilir.

Bu çalışmada ise Ekslibris Sanatı'nın oluşum süreci ve günümüzdeki yapısı incelenmiş, aynı anda hem geçmişin, hem şimdinin, hem de geleceğin izlerini üzerinde taşıyan bir olgu olarak kültürlerarası diyalog açısından değeri araştırılmıştır.

"Günümüzde kitlelerin nesnelere uzamsal ve insansal açıdan yakınlaştırma yolundaki tutku derecesine varan isteğiyle her olgunun biriciklik niteliğini çoğaltım yolu ile aşma eğilimi en başta gelmektedir. Nesneyi betim aracılığıyla, daha çok da kopyalar yani çoğaltım yoluyla en yakın görünümü içerisinde elde bulundurma gereksinimi günden güne artmaktadır." (BENJAMİN, Walter, 1981)

Ekslibrislerin çoğaltım yoluyla aktarılabilir oluşu ise kültürlerarası diyalog açısından önem taşımakta ve sanat eserini elde bulundurma isteğini

karşılmaktadır. Farklı toplumlardan haberdar olma, farklılıklara karşı duyarlılık kazanma ve bu duyarlılığı paylaşabilme adına etkin bir rol oynamaktadır.

Resim 1. E. Reitsma-Valença

Ekslibrisler kültürel ve tarihsel değerlerin paylaşılabilmesi, farklı uluslara ait farklı düşünce yapılarının incelenmesi adına geniş bakış açıları sunabilmektedirler. Bu çalışmanın Ekslibris Sanatı ile ilgilenen bireylere teknik ve kuramsal anlamda bir kaynakça olabileceği düşünülmektedir.

1.1. Problem İfadesi

Toplumsal ve kültürel anlamda önem taşıyan Ekslibris Sanatı'nın oluşum ve gelişim yapısının incelenmesinin anlamı ve önemi nedir?

1.2. Araştırmanın Soruları / Alt Problemler:

1. Ekslibris Sanatı'nın tarihsel süreci nasıldır?
2. Ekslibris baskı teknikleri ve bu tekniklerde üretilmiş örnekler nelerdir ?
3. Bu alanda özgünlük ölçütleri ve konu yönelimleri nasıldır?
4. Ekslibris Koleksiyonculuğu ve Ekslibris Dernekleri hangi durumdadır?
5. Türkiye'de Ekslibris Sanatı hangi aşamdadır?
6. Ekslibris Sanatı bünyesinde Uluslararası Diyaloglar nasıl sağlanmaktadır?

1.3. Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın amacı Ekslibris Sanatı'nın önemini vurgulamak, yaygınlaştırılmasına yönelik çabaları değerlendirmek ve bu sanat dalı ile ilgilenen bireylere teknik ve kuramsal anlamda bir kaynakça oluşturmaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi:

Bu araştırmanın önemi; üzerinde kültürel ve tarihsel değerler taşıyan Ekslibrislerin, farklı uluslara ait farklı düşünce yapılarının incelenmesini sağlayarak bu sanat dalı ile ilgilenen bireylerin görüş açılarını genişletmektir.

1.5. Araştırmanın Sayıtlıları:

Yetkili kişilerce yapılan görüşmelerde ilgili kişilerin sorulara içtenlikle cevap vermiş oldukları varsayılmıştır. Yazılı kaynaklardaki bilgiler, bilimsel bilgi olarak kabul edilmistir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları:

Bu araştırma; Ekslibris Sanatı ile ilgili yazılı kaynaklar ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Anabilim Dalı Özgün Baskıresim Atölye ortamı ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmada Kullanılan Tanımlar

Ekslibris: Özgün Baskıresim Teknikleri kullanılarak yapılan uzun kenarı en fazla 13 cm. olabilen, bir kitabın kime ait olduğunu belirten, kitabın iç kapağına yapıştırılan özgün grafik tasarım çalışmalarıdır.

Supralibros: Sahibinin kimliğini belirtmekle benzer bir amaç taşıyan, deri kaplı kitapların dış kapağına çoğunlukla altın renkte basılan, motiflerden oluşan işaretler taşıyan hanedan armasıdır.

Monotipi: Düz bir zemine ince bir biçimde sürülen baskı boyasının üzerine yerleştirilen kâğıda doğrudan çizim yolu ile yapılan en basit (ilkel) baskı tekniğidir.

Litografi: Taş üzerine yapılan baskı tekniğidir.

Xylographie: Çeşitli aletler yardımı ile oyma işlemi yapılan düz zeminde, yüksekte kalan kısma boya verilerek yapılan baskı tekniğidir.

Chalcographie: Çeşitli aletler yardımı ile oyma işlemi yapılan düz zeminde, çukurda kalan kısma boya verilerek yapılan baskı tekniğidir.

Serigrafi: Bir kasmağa gerilmiş ipek yardımı ile yapılan baskı tekniğidir.

BÖLÜM III

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR:

Araştırmanın bu bölümünde bu alanda benzer araştırmalar gerçekleştirmek isteyen araştırmacılara konu ile ilgili literatür konusunda yardımcı olmak adına araştırma süresince ulaşılabilen ve yararlanılan kaynaklar hakkında açıklamalara yer verilmektedir.

Pektas, H., “Ex Libris”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996

Hasip Pektas, bu kitabında, Ekslibris Sanatı'nın tarihsel gelişim sürecini günümüzdeki yapısıyla karşılaştırmalı olarak incelemektedir. İncelemeler Türk ve yabancı sanatçıların Ekslibris çalışmalarından çok sayıda örnekle pekiştirilmektedir. Kitapta aynı zamanda Ekslibris derneklerinin ve Ekslibris sanatçılarının adresleri yer almaktadır.

Pektas, H., “Ex Libris Hasip Pektaş”, Katalog, İstanbul, 2007

Önsözünde Sıtkı M. Erinç'e ait “Türkiye’de Ekslibris Sanatı” adlı makalenin bulunduğu bu katalogda Hasip Pektaş'ın kendi çalışmalarından seçilmiş örneklere yer verilmektedir.

Severin, M. F., “Making a Bookplate”, The Studio Publications, London, New York, 1949

Mark F. Severin, bu kitabında, Ekslibris'i tanıtmakta ve kendi koleksiyonundan örnekler sunmaktadır. Kitapta baskı teknikleri ve uygulamalar ile ilgili çok yönlü bilgi verilmektedir.

I. Uluslararası Ekslibris Yarışması Sergi Kataloğu, 2003

Katalogda Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Ekslibris Derneği'nin 2003 yılında birlikte düzenlemiş olduğu Birinci Uluslararası Ekslibris Yarışması sonuçlarına detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Ayrıca Jüri başkanı notları, FISAE üyesi Dernekler ve Diğer Kurum Adresleri, Ekslibris Web Siteleri, Ekslibris Baskı Simgeleri, Ülke kodları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda koşullar ve hedefler hakkında görüşler bulunmaktadır.

II. Uluslararası Ekslibris Yarışması Sergi Kataloğu, 2007

Katalogda Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Ekslibris Derneği'nin 2007 yılında birlikte düzenlemiş olduğu İkinci Uluslararası Ekslibris Yarışması sonuçlarına detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Ayrıca Jüri başkanı notları, FISAE üyesi Dernekler ve Diğer Kurum Adresleri, Ekslibris Web Siteleri, Ekslibris Baskı Simgeleri, Ülke kodları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda bu alanda yapılan ve yapılacak olan çalışmalara dair görüşler bulunmaktadır.

II. FISAE Uluslararası CGD Ekslibris Yarışması Sergi Kataloğu, 2006

FISAE -Uluslararası Ekslibris Derneği'nin düzenlemiş olduğu İkinci Uluslararası CGD (Bilgisayar Destekli Tasarım) Yarışması sonuçlarına detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Ekslibris Baskı Simgeleri, Ülke kodları ve katılımcılar ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Diyalog Türkiye'den Çağdaş Baskiresimler ve Ekslibrisler Sergi Kataloğu, 2008

Katalogda 95 Türk Sanatçının kısa özgeçmişleri ve eserlerinden örnekler bulunmaktadır. Ayrıca Sıtkı M. Erinc, Martin R. Baeyens ve Hasip Pektaş'a ait makalelere yer verilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Arastırma Modeli

Bu araştırmanın temeli Betimsel (nitel) Yöntem olarak tanımlanabilir. Nitel yöntemler kendi aralarında çeşitli araştırma tekniklerine ayrılmaktadır. Bu çalışmada durum analizi kullanılmıştır. Durum analizi (Case Study) bir olay veya olguyu ayrıntılı bir şekilde ele alınması ve incelenmesi olarak tanımlanır. Bu çalışmada ekslibris sanatının bilinen tarihsel süreci ve günümüze kadar ulaşmış teknikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmada yer alan ekslibris teknikleri kendine ait örnek resimler ile pekiştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Nitel araştırma yöntemlerinde “Evren ve Örneklem” kavramları anlamlarını yitirmektedir. Başlıca nedeni nitel araştırmaların araştırma sonuçlarını nicel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi genelleme amacı taşımadığındandır. Bu bağlamda bu çalışmada içerisinde “evren ve örneklem” durumun kendisidir.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

3.3.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmacı nitel verinin bir kısmını Video çekimleri ile toplamıştır, bir kısmını ise görüşmeler sonrasında anahtar konular şeklinde not etmiştir.

3.3.2.Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu araştırmanın verileri iki bölümde elde edilmiştir:

1. Yüz-yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler
2. Bu görüşmeler doğrultusunda doküman incelemesi

Yüz-yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler ekslibiris sanatında uzman kişiler ile 12 Mayıs 2008 - 16 Mayıs 2008 tarihleri arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özgün Baskıresim Atölyesi'nde gerçekleştirilen Çalıştay esnasında toplam 4 uzman ile bire bir görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Belçika Hogeschool Gent öğretim üyelerinden Prof. Martin R. BAEYENS, Işık Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Hasip PEKTAŞ, Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. İsmail Hakkı DEMİRTAŞ, Marmara Üniversitesi Öğretim Görevlisi H. Müjde AYAN ile bu yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Bu görüşmeler sırasında uzmanlarca özellikle Uluslararası Ekslibris Derneği (FISAE: International Federation of Exlibris Societies), Ankara Ekslibris Derneği (AED) ve İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi (IMOGA) yayınlarının bu durum araştırması için alanın en önemli kaynakçaları olduğu belirtilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili online veritabanları da incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR:

Teknik anlamda tarihsel gelişim açısından bir inceleme yapıldığında, sanatın ve teknolojinin iç içe geçmiş olduğu bir alan olan Özgün Baskıresim Sanatı'nın öneminin ne denli büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Her yeni çağda yeni adımlar atan, düşüncenin çoğaltılması ve dağıtılması konusunda önemli rol oynayan bu sanat dalının günümüz teknolojisi içerisinde yok olmadan aksine yaşanmış tarihe saygı duyularak yeni olanaklarla beslenmesinin ve geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanabilir.

“Tarihin neden-sonuç ilişkilerinin iyi sorgulanabildiği ve bağımsız düşüncenin var olduğu bir yaşam istemindeki sanat” kendini var eden değerlere tutunurken yeni deneyimlere de açık olmalıdır. Bu noktada Özgün Baskıresim Sanatı'nın geleneksel ancak bir o kadar da deneysel olan yapısı dikkat çekicidir.

Üzerinde kültürel ve tarihsel değerler taşıyan Ekslibrisler ise kâğıdın keşfiyle başlayan serüveninde kitapseverlerin dostluğunu ve birlikteliğini temsil eden varlığını korumakta; bu sayede de farklı uluslara ait farklı düşünce yapılarının sentezi devam edebilmektedir.

4.1.Ekslibris'in Tanımı ve Genel İşlevi:

Ekslibris kısaca, kitapseverlerin kitaplarının iç kapağına yapıştırdıkları üzerinde adlarının ve değişik konularda resimlerin yer aldığı küçük boyutlu grafik çalışmalardır. Kitabın kartviziti ya da tapusudur. Çoğaltılabilir olma özelliği taşıması gerektiğinden geleneksel baskı yöntemlerinden biri kullanılarak yapılır. Günümüzde artık dijital baskı teknikleri de kullanılabilir. Orijinal boyutunun kitaba basılacağı varsayılarak tasarlanan ekslibrislerin uzun kenarının en fazla 13 cm olması gerekliliği evrensel geçerlilik taşıyan bir kuraldır.

Ekslibrislerde kitap sahibinin ismi ve “exlibris” yazısı mutlaka yazılmak zorundadır. İngilizce “Bookplate” (kitap etiketi) , Almanca “Bucheignerzeichen” (kitap sahibinin işareti) olarak da bilinen Exlibris’in Türkçedeki karşılığı sözcük olarak “...’nın kitabı”, “...’nın kitaplığına ait” veya “...’nın kütüphanesinden” anlamlarına gelir.

Üzerinde “Exlibris Şafak Erdem” yazan bir çalışma, " Şafak Erdem'in kitaplığından" anlamını taşır ve onun sahip olduğu kitaplarda kullanılır. Ekslibrislerin genel işlevleri, kitap sahibini tanıtmayı, onu yüceltmesi ve kitabı ödünç alan kişiyi geri getirmesi konusunda uyarmasıdır. Bu anlamda Ekslibris bir mülkiyet işaretidir.

Çeşitli gazete ve dergilerde plastik sanatlar, opera-bale, çoksesli müzik, yayıncılık gibi konular ile kültür-sanat alanında güncel gelişmeleri değerlendirdiği yazılarıyla tanınan Şefik Kahramankaptan ekslibrisin mülkiyet işareti olma durumunu şu sözlerle yorumlamaktadır:

"Bireyin öneminin giderek arttığı, küçük ama bireysel mülkiyetin sahiplerine büyük zevk verdiği bir çağda yaşıyoruz....

Her yiğidin bir yoğurt yiyişine nazire, her kitap kurdu da kendine özgü bir yöntem geliştirir olası unutkanlıklara karşı. Kimi kitabı alır almaz iç sayfalarına tarih düşüp adını yazar. Kimi ismini lastik mühürle vurur; kitap üzerinde "mülkiyet hakkı"nı damgalamaktır amaç" (Kahramankaptan, 1995).

Sahiplenme göstergesi olmasının yanında kitabın hırsızlığa karşı korunmasını sağlama işlevinin de olduğu söylenebilir. Bununla birlikte ekslibrisler, geleneğe saygının, yazılı metinlere ilgi ve sevginin sembolüdürler. Farklı ülkelerden farklı kültürlerle ait ekslibrisler yan yana getirildiğinde tasarımlarda saptanan geleneksel yapı farklılıkları, dünyadaki çok sesliliği ve kültürel zenginliği açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda koleksiyonculuğu da yapılan bu sanat dalının, asıl işlevinin yanı sıra kültürlerarası diyalog açısından önem arz ettiğini vurgulamak gerekir.

“Ekslibris, önemli bir iletişim aracıdır. Sanatı, insanın elleri arasına; kitapların içine kadar getirmekte, dokunabilecek kadar yakınlaştırmaktadır. Sanatın büyüleyici sıcaklığını hissettirmektedir. Ülkeler arası, sanatçılar arası ilişkileri artırmakta, sanatçı ve koleksiyoncu dayanışmasını pekiştirmekte, var olan gelişmelerden birbirlerini haberdar etmektedir. İlgilenenlerin sayısı giderek artmakta olan bu sanat dalı, küçük bir ihtiyaç grafiği olarak ele alınmamalıdır. Hepsi de sanatsal kaygılarla yapılan, estetik değerlere sahip özgün çalışmalardır. Pul, para, afiş ve benzeri şeyler gibi zevkle toplanan ekslibrislerin, yapıldığı döneme ait kültürel, tarihsel özellikleri günümüze taşıdığı bir gerçektir. Çok uzun bir geçmişe sahip bu sanat dalı; ülkeler arası ilişkilerin gelişmesini, uluslararası dostlukların yaratılmasını sağlamaktadır. Avrupa ülkelerinde, Amerika'da, Rusya'da, Japonya'da ve başka ülkelerde ekslibrisle ilgilenen kişi sayısı o kadar fazla ki dernekleri kurulmakta, yarışmalar düzenlenmekte ve sergiler açılmaktadır. Sadece ekslibrislerin yer aldığı müzeler bile yapılmaktadır.”(Pektaş, 2003:11)

Ekslibrisler sahibinin mesleğini, ilgi alanlarını, kütüphanesini veya istediği herhangi bir konuyu ifade ettiği özel tasarımlardır. Aynı zamanda ekslibris, kimlik belirtmenin yanı sıra, sahibinin hayatından ve duygularından da izler taşımaktadır.

Ekslibrisin tarihsel sürecinin yanı sıra 21. yüzyılın bilgi ve teknoloji dünyasında bireye sanatla iç içe bir dünya sunması da yadsınamaz bir konudur. Kahramankaptan'ın söylediği gibi, "Özgün sanatı önce avucunun içinde hissetmeyi, kütüphanesinde saklamayı, yüksek rakamlar ödemedi sevdiklerine hediye etmeyi, çerçeveletip duvarında izlemeyi kim istemez?"

Bu bağlamda ekslibris, sadece kitaplar için uygulanmamakta, başlıbaşına özgün grafik eserler olarak değerlendirilmektedir. Kitabın sahibini tanımlayan ve

üzerinde estetik değerler taşıyan ekslibrisler ile özel koleksiyonlar oluşturulmakta, bu eserler için uluslararası yarışmalar düzenlenmektedir.

4.2.Ekslibris'in Tarihçesi:

Araştırmacılar, Ekslibrisin ilk ve en eski örneğinin M.Ö. 1400 yıllarında açık mavi renk bir fayans üzerine yapıldığını ve bunun da Mısır kralı III. Amenofis'in diğer adıyla III. Amenhotep'in kitaplığına ait olduğunu açıklamaktadırlar ve bu levhaların papirüs rulolarını korumak için kullanılan ağaç sandıklara takıldığı tahmin edilmektedir. Boyut 62 x 38 x 4,5 mm.

Resim 2. III. Amenofis'e Ait M.Ö.1400 Mısır'da Bulunan Levha

Çok uzun bir geçmişe sahip olan ekslibrisin, M.Ö. 600 yıllarında yaşamış, kültür ve sanata büyük önem veren Asur Kralı Asurbanipal zamanından kaldığı da söylenmektedir. Ancak gerçek anlamda Ekslibrisler matbaanın icadı ve baskı teknolojisinin doğuşuyla birlikte yapılmaya başlanmıştır. Baskı Teknolojisinin ilk doğuşunun Çin ve Kore olduğu sanılmaktadır ama bu teknolojinin 1450 civarında

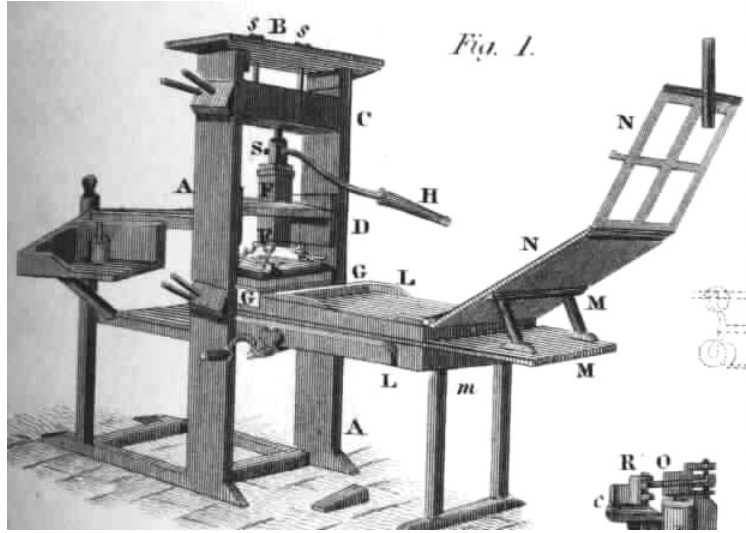
Almanya'da, Mainz'da Johann Gutenberg (1398 –1468) ile başladığı kabul edilir. Baskı Teknolojisinin doğuşu ile kitap daha ucuza imâl edilmiştir ve daha yaygın olmuştur.

Resim 3. Johannes Gutenberg

Resim 4. Gutenberg ve Atölyesi

Resim 5. Gutenberg Modeli Baskı Makinası, 1892

Matbaanın icadından önce; elle tek tek yazılan, pahalı ve nadir bulunan kitapların varlıklı sahipleri, bu sahipliklerini kanıtlayacak isim simgelerine ihtiyaç duymuşlar ve bu tür özel kitaplara sahibinin ismini belirten bir etiket eklemiştir. Latince o dönem en yaygın kullanılan dil olduğu için, tasarımlarda “Ex Libris” kelimesi, kitap sahibinin adından sonra kullanılmıştır.

Önceleri sadece kilisenin ve prenslerin ellerinde bulunan çok değerli el yazması kitaplar, matbaa sayesinde alt düzeydeki soylular ve eğitim görmüş burjuva sınıfı tarafından da elde edilmiştir.

Resim 6. Book of Judges

Resim 7. Book of Judges / ayrıntı

Bu dönemle birlikte kitaplar tek sayı olma durumunu kaybetmiş, hırsızlıktan ve kaybolmalardan korunması için özel bir mülkiyet işareti gerekliliği doğmuştur. 15. yüzyılda matbaanın icadıyla kolayca çoğaltılan kitapların ödünç verildiğinde, sahiplerine geri dönmesi için kimlik belirten etiketlerin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kitaplar için bir minyatür sanat gelişimi görülmüş ve bu, kitap sahipleri için bir kişiselleştirme yolu olarak tanımlanmıştır.

Gerçek anlamda ilk ekslibrisin 15. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Güney Almanya'da kullanıldığı bilinmektedir. Araştırmacılara göre bunlardan ikisi, Hildebrand Brandenburg ve Wilhelm von Zell isimli kitap sahiplerinin adına yapılmıştır. Bu ekslibrisler ağaç üzerine elle boyanmış basit bir arma ve sahibinin eliyle yazılmış bir sözden oluşmaktadır. Yazıda; Almanya'da Buxheim Manastırı'na armağan edilmiş olan bu kitapların sahiplerinin ruhuna dua edilmesi istenmektedir.

Resim 8. Brandenburg Ailesi Arması

Üzerinde Brandenburg ailesi arması olarak bilinen burnu halkalı bir öküzün yer aldığı kalkanı tutmakta olan meleğin resimlendiği ekslibrisin boyutu 6,35 x 6,35 cm'dir. 1470 -1480 yılları arasında yapılmış olan bu yazısız ekslibrisin artık kağıtlara basılmış ve elle renklendirilmiş olduğu yazılı kaynaklarda belirtilmektedir.

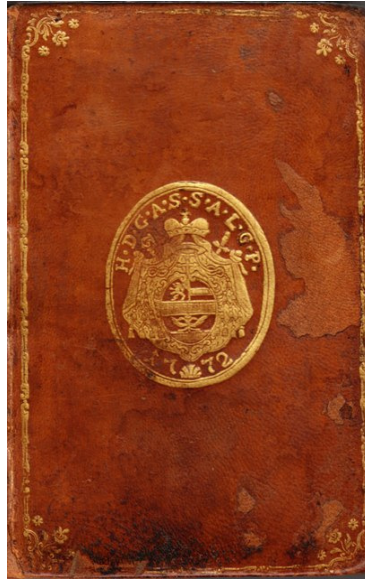
Aynı zamana ait ilk ekslibrislerden bir diğeri ise, 1450’li yıllarda “İgler” (kirpici) takma adıyla bilinen Alman papaz Johannes Knabenberg için yapılan ve çayırdaki çiçeği ısırın bir kirpinin resimlendiği ekslibristir. Ekslibrisin üst kısmında bir şerit içinde “Hans İgler öpsün sizi” sözcükleri yer almaktadır. Buradaki amaç, kitabı ödünç alan kişiye, kitabı geri getirdiğinde öpücükle ödüllendirileceğini aksi takdirde kızgın oklu kirpinin mızraklarına hedef olacağını hatırlatmaktır. Siyah mürekkeple yapılmış olan, fakat zamanla kahverengiye dönüşmüş olan bu ilk ekslibrisin boyutları 19 x 14 cm olup günümüzde belirlenmiş olan standart boyutlardan büyüktür.

Resim 9. Johannes Knabenberg İçin Yapılan Ekslibris, 1450

Japonya’da ise Avrupa’daki ilk ekslibrislerle yaklaşık aynı dönemde, etkileyici kaligrafileriyle dikkat çeken “kitap mührü” (zoshō-in) görülmüştür. Daigoji Tapınağı’nın 1470 dolaylarına ait kitap mühründe su ifadeler yer almaktadır: “Bu kitabı çalmak cennetin kapılarını kapatır ve cehennem kapılarını açar. İzin almadan bu kitabı alan kişi, tüm Japon tanrılar tarafından cezalandırılacaktır”. Doğu ekslibris geleneğinin Batı’yla paralellik göstermesine rağmen, Batı üslubundaki ekslibrisler ise Japonya’da ve Çin’de 1860’larda görülmüştür.

15. yüzyılda kitap sahibinin arması kitabın tahta kapağına işlenmeye başlanmıştır. Tahta kapak 16. yüzyılda yerini deri ve parşömen kağıda bırakınca; isim yada arma, ısıtılmış pirinç kalıplarla kitap kapağına basılmıştır. Bu tarz ekslibris “süper-exlibris”, “supra-exlibris” veya “supralibros” olarak adlandırılmıştır. Supralibros, sahibinin kimliğini belirtmekle benzer bir amaç taşıyan, deri kaplı kitapların dış kapağına çoğunlukla altın renkte basılan ve motiflerden oluşan işaretler taşıyan hanedan armasıdır. Almanya ve İsviçre’den çok Güney Avrupa’da kullanılmıştır. Supralibros’un Fransa, İspanya, İngiltere ve İtalya’da ekslibrisin gelişimini engellediği düşünülmektedir. Supralibros 17. yüzyılda Fransa’da popülerlik kazanmış ve 19. yüzyılda yaygın olarak soylu kütüphanelerinde kullanılmıştır. Modern kitapların ortaya çıkışı supralibrosların azalmasına neden olmuştur.

Resim 10. Supralibros, 1777

Ekslibrisin gelişim sürecine bakıldığında ise 16. yüzyılda Almanya’da altın çağını yaşadığı görülmüştür, bununla birlikte aynı yüzyılda diğer Avrupa ülkelerinde de görülmüştür. İngiltere’de ilk ekslibrisin 1502’lerin başında Thomas Cardinal Wolsey ve 1574’te Sir Nicholas Bacon için yapıldığı; Fransa’da ise 1529’da Jean Bertaud ve

1574'te Autun piskoposu Charles Ailleboust için yapıldığı tespit edilmiştir. Amerika'da görülen ilk ekslibris ise 1629 yılında Henry Dunster ve 1642 yılında Stephen Day için yapılanlardır. Ekslibris, 1585'de Portekiz'de, 1582'de İspanya'da görülmüştür. İtalya'da ise 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

16. yüzyıldan itibaren kitapların çoğalmasıyla yaygınlaşan ekslibrisler, ünlü sanatçılar tarafından da yapılmıştır. Albrecht Dürer'in (1471- 1528), 1525 yılına kadar zamanın ünlü devlet ve bilim adamı Willibald Pirckheimer ve Hektor Pömer için yirmi bir sayfa ekslibris yaptığı bilinmektedir. Albrecht Dürer, arkadaşı Willibald Pirckheimer için ağaç baskı tekniği ile yaptığı hanedan armasında bereket sembolü olan boynuz içinde üzüm ve şarap resimlemiştir. Albrecht Dürer, cömert biri olan Pirckheimer'in bu ekslibrisinde " kendisi ve arkadaşları için" anlamına gelen "SIBI ET AMICIS" yazısını da kullanmış; böylece bu kitaplardan Pirckheimer'in arkadaşlarının da yararlanabileceğini ifade etmiştir. İsmi önündeki Latince "LIBER" sözcüğü ise "Willibald'ın kitapları" anlamına gelmektedir. Liber yerine daha sonraları Ex Libris sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. 1503 öncesi yapılan bu ekslibrisin boyutu 20x14 cm'dir.

Resim 11. Albrecht Dürer, 1503 öncesi

Albrecht Dürer'in yanı sıra kendilerine "küçük öğretmenler" denilen bir grup sanatçı da arkadaşlarının ve kitapseverlerin istekleri doğrultusunda ekslibrisler yapmışlardır.

Onlara küçük denmesinin sebebi yaptıklarının küçük boyutlu olmasındandır. Ayrıca; Lucas Cranach (1472 -1553) , Hans the Elder Burkhmair (1473-1531), Hans Baldung (Grien) (1484-1545), Hans Holbein (1497-1543), Barthel Beham (1502-1540) ve Jost Amman (1539-1591) o dönemin önemli isimlerindendir.

Resim 12. Albrecht Dürer, 1525

Resim 13. Lukas Cranach, 1540

Çeşitli eğilimlere ve sosyal çevreye göre de farklılıklar gösteren ekslibrisler, 17. yüzyıl Almanya'sında çok önemli kitaplıklara sahip manastırlar, kiliseler, papazlar, prensler ve zengin aileler için yapılmıştır. Bazı kitap sahipleri, üzerinde isimlerinin yer aldığı bu küçük yaprakları kitaplarına yapıştırırken, bazıları sadece arma olarak kullanmıştır. Özellikle Güney Avrupa'da "supra libros" denilen ve deri kaplı kitap kapaklarının üzerine presle yapılan kabartmalar, işaretler ve armalar kullanmışlardır.

Ekslibrisler, ortaya çıkışından 17. yüzyılın ilk yarısına kadar daha çok arma teması içermişlerdir. Orta çağdan itibaren silah, zırh ve kalkanlarda ayırt edici işaretler söz konusu olmuştur. Bu işaretler, kitaplık sahibi kültürlü insanlar arasında da bir sahiplik işareti ya da kitap sahibini daha çabuk tanıtan bir flama olarak kabul edilmiştir.

Kişinin ismini belirtecek bir yazıya da ihtiyaç duyulmamıştır. Arma temalı ekslibrislerin buna bağlı olabileceği vurgulanmıştır.

İsviçreli gravür ustası Jost Ammann'ın 1570'de Melchior Schedel için yaptığı bu orijinal ağaç baskı, 35,4 x 24 cm boyutuyla ilk bakışta bir ekslibris olarak düşünülmeyebilir.

Resim 14. Jost Amman,1570

Hanedan arması görünümlü bu ekslibris daha sonraları aileden biri tarafından isim değişikliği yapılarak (ilk ismin yerine Sebastian yazılarak) ve elle renklendirilerek kullanılmıştır.

16. yüzyılda, kitapların çoğalmasıyla yaygınlaşan Ekslibrisler, sadece Almanya'da değil diğer Avrupa ülkelerinde de görülmeye başlanmıştır.

17. yüzyıl ortalarına kadar Fransa'da fazla rağbet görmeyen ekslibris, 18. yüzyılda ciltçilik sanatının gelişmesiyle tekrar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde birçok ünlü kişi de bu sanata ilgi duymuştur. XV. Luis, Pompadour Markizi, Kimyacı Antoine Laurent Lavoisier, Başkan Henault, Yazar Kont de Mirabeau gibi o zamanın önemli kişileri ekslibris yaptırmışlardır.

Ekslibrislerde armalar, 19. yüzyıla kadar en çok kullanılan motifler olmuştur. Bunların üzerine sahibinin adı yanında bir özdeyiş veya parola da eklenmiştir. 15. yüzyıl ekslibrislerinde Gotik tarzdaki yazıların etkisi görülmektedir. 16. yüzyılda ise Rönesansın etkisiyle armaların çevresi mimari öğeler ve çerçevelerle süslenmiştir. Bunun yanında tipografik ve portreye yönelik ekslibrisler de ortaya çıkmıştır.

17. yüzyıl ekslibrislerinde Barok dönemin etkilerine rastlanmaktadır. Dini ve erotik konularda resimler yapılmış, betimlemeler ve bezemeler daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Önceleri sadece mimari figürler kullanılırken İtalyan üslubunun etkisiyle küçük melek resimleri, figürler ve doğadan çiçekler kullanılmaya başlanmıştır. Sipariş veren kişinin mesleğinin kolayca anlaşıldığı “soyluluk arması” yanında yaşam anlayışının da vurgulandığı bir tavır söz konusu olmuştur.

18. yüzyıldan itibaren ise doğa ve iç mekân betimlemelerine yönelinmiş, bu mekânlar bazen fantastik öğeler, bazen kitabın bulunduğu kitaplıktan görüntüler şeklinde resimlenmiştir. Bu dönemin ekslibrislerinin bir kısmını, o günün sanat anlayışına uygun olarak, deniz kabukları ve sarmal çiçek motifleri süslemiştir.

Başlangıçta yalın bir isim ve sembolden oluşan ekslibrisler, 18. yüzyıl sonlarında büyük kütüphanelerin vazgeçilmez uygulamaları arasında yer almıştır. Zaman zaman kitap kapağı içindeki el yazısı notlarla bütünleşen çalışmalar da görülmüştür.

19. yüzyılda endüstri devrimiyle kitabın varlığı güçlenmiş, hızlı baskı teknolojisinin bulunmasıyla bilimsel, ekonomik gelişmenin, entelektüel değişimin temelleri atılmıştır. Sadece özel kitaplıklar gelişmemiş, büyük kütüphaneler de kurulmuştur. Artık görülmemiş sayıda kitap üretilmeye başlanmıştır. Kitap basımının artmasıyla birlikte her kitaba ve kitap sahibine özgü tasarımlar yerine daha dar anlamda, basit mühürler, damgalar ekslibris olarak kullanılmaya başlanmıştır. Fakat her şeye

karşın, sosyal çevreye göre değişim gösteren farklı eğilimler, özgün çalışmalar hep görülmüştür.

19. yüzyıl sonlarında ise ekslibris sanatında yeni bir canlanma yaşanmış, hatta kitlelere yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde ekslibris koleksiyonculuğu keşfedilmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu alanın öncüsü olarak Köln’lü antikacı Heinrich Lempertz gösterilebilir. Lempertz, 1850 yıllarında topladığı ekslibrisleri “Kitap Ticaretinin Tarihi İle İlgili Resimli Kitaplar, Sanatlar ve Meslekler” isimli bir kitapta yayımlamıştır. O yıllarda eski Alman sanatına ve unutulmak üzere olan “Heraldic Exlibris” (Hanedan Arması) çalışmalarına ilgi tekrar artmıştır.

Artık sadece kitaplara yapıştırılmak düşüncesiyle yapılmayıp, biriktirme ve değiştirme objeleri olarak da kullanılmaya başlanan ekslibrisler, kitaba özgü bir işaret olmaktan çıkıp, özgün bir grafik çalışma olarak bağımsızlaşmıştır. Bu konuda kuramsal araştırmalar yapılmaya, kitap ve dergiler yayımlanmaya ve koleksiyoncularının toplandığı dernekler kurulmaya başlanmıştır.

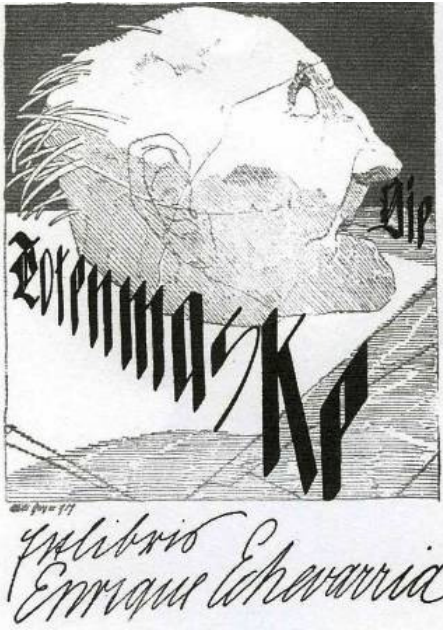
1880 yılında, daha sonra Tabley Lord’u olarak anılan J. Leicester Warren, ekslibris çalışmaları konusunda bir rehber hazırlamıştır. Ve onbir yıl sonra da Londra’da “Ekslibris Topluluğu” adında ilk koleksiyoncular derneği kurulmuştur. 1891’de Almanya’da, 1894’te Fransa’da, 1908’de İsviçre ve İtalya’da, 1918’de ise Belçika’da kurulan ekslibris dernekleri, basılmış kitaplarıyla, eğitici bülten ve belgeleriyle ekslibris için önemli gelişmeler sağlamışlardır. Zamanla bu dernekler çoğalmış, üyelerinin ülke sınırlarını aşacak boyutta ekslibris değişiminde bulunabilmeleri için dergiler, adres listeleri yayımlamışlar, yarışmalar düzenlemişlerdir.

1900 yıllarında birçok sanatçı, yeni arayışlara yönelmiş, uygulamalı sanatların üslup ve yaklaşımlarının ekslibrislere de yansımaları sağlamışlardır. “Jugendstilkünstler” de denilen bu yeni stilin Alman sanatçıları;

Daniel Nikolaws Chodowiecki (1726-1801), Hans Thoma (1839-1924), Max Klinger (1857-1920), Lovis Corinth (1858-1925), Max Slevogt (1868-1932), Max Liebermann (1847-1935), Fidus d.i. Hugo Höppene (1868-1948), Emil Orlik (1870-1932), Heinrich Vogeler (1872-1942), Alfred Kubin (1877-1959) ve Franz Marc (1880-1916)’dır. Bunlara Gustav Klimt (1862-1918), Franz von Stuck (1863-1928), Fritz

Erler (1868-1940), Julius Direz (1870-1957), Matilde Ade (1877-1953) ve Willi Geiger (1878-1971) gibi sanatçılar da eklenebilir.

Ayrıca ekslibris sanatçısı olarak çok sayıda ekslibris yapan Willi Geiger, resim alanında da yetkinliğini korumuştur.

Resim 15. Willi Geiger

Resim 16. Willi Geiger

20. yüzyılda ekslibris sanatçıları, tarihsel eğilimleri bırakarak yeni ifade formları aramaya başlamışlardır. 1900'lerin devrimci sanat akımlarından kübizm, ekspresyonizm, soyut dönem ve sürrealizm ekslibris sanatında da belirgin izler bırakmışlardır. Resim sanatının önemli isimlerinin de aynı zamanda ekslibris çalışmaları bulunmaktadır.

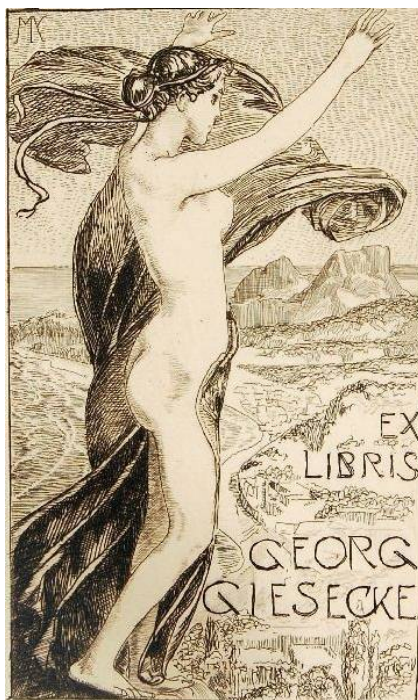
Edvard Munch (1863-1944), Kaethe Kolwitz (1867-1945), Emil Nolde (1867-1956), Paul Klee (1879-1940), Pablo Picasso (1881-1973), Karl Schmidt - Rottluff (1884-1976), Oscar Kokoschka (1888-1980) ve Frans Masareel (1889-1972) gibi ünlü sanatçılar, zamanın önemli devlet ve bilim adamlarıyla yakınlarına ekslibris yapmışlardır.

Resim 17. Oscar Kokoschka

Resim 18. Käthe Kollwitz

Resim 19. Max Klinger

Resim 20. Paul Klee

Günümüzde Ekslibris yapan sanatçılara baktığımızda ise; baskı resmin estetik anlatım, biçim ve teknik zenginliklerinden yararlandıklarını görmekteyiz.

Çukur baskı ekslibrisleriyle;

Bulgaristan'dan Julian Dimitrov Jordanov, Marin Gruev,

Estonya'dan Lembit Lõhmus,

Polonya'dan Wojciech Luczak,

Rusya'dan Viladimir Zuev, Yuri Borovitsky, Andrey Machanov,

Ukrayna'dan Sergey Hrapov, Oleg Denisenko,

Slovakya'dan Peter Augustovic, Karol Felix,

Çek Cumh.'den Karel Zeman, Robert Jancovic,

Hollanda'dan Anneke Kuyper,

Japonya'dan Katsunori Hamanishi,

Beyaz Rusya'dan Juri Jakovenko,

Yüksek baskı ekslibrisleriyle;

Fransa'dan Jean Marcel Bertrand,

Belçika'dan Mark Severin, Gerard Gaudaen, Frank Ivo Van Damme,

Rusya'dan Anatolia Kalaschnikow, Evgenij Bortnikov, Mikhail Verkholantsev,

Polonya'dan Ryszard Tobianski,

Çekoslovakya'dan Miroslav Houra,

Ukrayna'dan Arkady Pugachevsky,

Litografi baskı ekslibrisleriyle;

Çekoslovakya'dan Marcel Hascic,

Slovakya'dan Vladimir Gazovic,

Serigrafi baskı ekslibrisleriyle;

Belçika'dan Martin R. Baeyens,

Japonya'dan Masao Ohba,

Bilgisayar Tasarımı ekslibrisleriyle

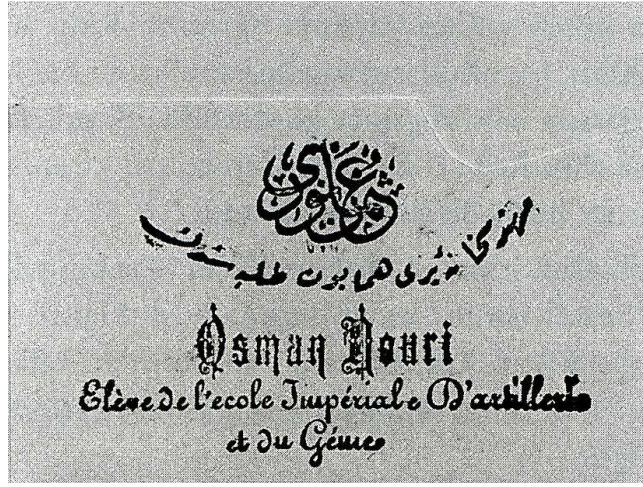
Belçika'dan Kurt Herman, Sylvia Dehuysser,

Ukrayna'dan A. Vigovsky Ruslan,

Hollanda'dan Wim Zwieters dikkat çeken sanatçılar arasındadır.

4.3.Türkiye’de Ekslibris

Osmanlılar döneminden kalma el yazması ve basılmış kitaplarda mülkiyet işareti olarak mühürler kullanılmıştır. Mühürler özgün kaligrafik yapılarıyla ait oldukları kişilerin arması olarak Ekslibris işlevini görmüşlerdir.

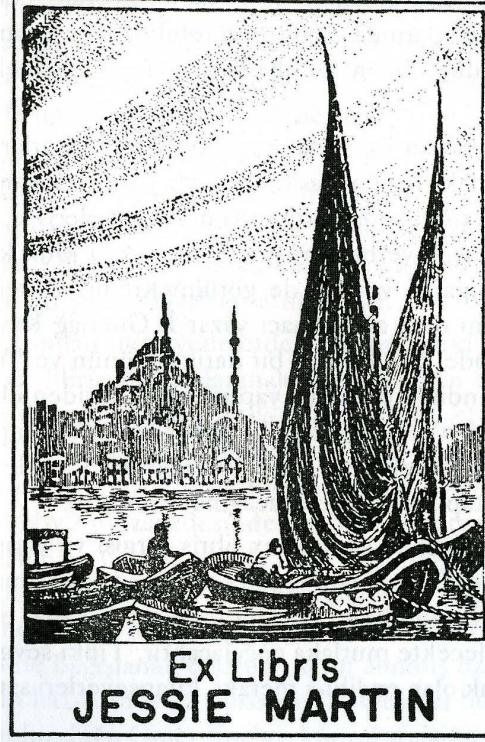

Resim 21. Osman Nuri’ye ait bir mühür, 1729

Türkiye’nin Ekslibrisi tanınması, batıdan alınmış kitaplara olmuştur. Avrupa ülkelerinde yaygın olarak kullanılan Ekslibrisli kitaplar, ikinci el satışlarla ülkemize girmiş, bu kitapların sahipleri öldüğü zaman ise yakınları tarafından kütüphanelere bağışlanmış ya da sahaflara satılmıştır.

Batıda yapılan müzayedelerden alınan Türkiye ile ilgili bazı kitaplarda ekslibrisler bulunmaktadır. Örneğin Milli Kütüphane, Boğaziçi Üniversitesi ve Yapı Kredi Bankası Kütüphaneleri ile Basın Müzesi’ndeki eski kitapların çoğunda Ekslibrisler vardır.

Türkiye’de adına ilk Ekslibris yaptıranlar, yabancı uyruklu kitapseverlerdir. Üsküdar Amerikan Koleji, Robert Kolej gibi okullarda görev yapan öğretmenlerin kendileri için Ekslibris yaptırdıkları, ayrılırken kütüphaneye bıraktıkları kitaplardan anlaşılmaktadır.

Resim 22. Üsküdar Amerikan Koleji öğretmeni Jessie Martin'e ait bir kitaptan.

Şimdi Boğaziçi Üniversitesi olan Robert Kolej kütüphanesindeki kitapların bazılarında kütüphaneye özgü standart Ekslibrisler de bulunmaktadır. 1920'den itibaren Robert Kolej öğrenci yıllıklarına, yıllık sahibinin ismini yazabileceği boşlukların bulunduğu Ekslibrisler yapılmıştır. Yıllığın sanat sorumluları tarafından yürütülen bu geleneğe 1950 yılına gelindiğinde ne yazık ara verilmiştir. Hasip Pektaş, bazı kütüphanelerin "Nadir Eserler" bölümlerindeki kitapların iç kapaklarındaki ekslibrislerin sökülüp alınmasıyla geriye kalan izlere rastlamış olduğunu belirtmektedir.

1960'lı yıllara gelindiğinde ise Gazi Eğitim Enstitüsü'nde resim öğretmenlerinin öğrencilerine ekslibris çalışmaları yaptırmış olduğu bilinmektedir.

Ülkemizde henüz yeni yaygınlaşmaya başlayan bu sanat dalının meraklıları da toplayıcıları da çok fazla değildir. Kitap tutkunları ile kütüphanesinden ödünç alınıp getirilmeyen kitaplara önlem olarak ekslibris yaptırılanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Örneğin bir halk kültürü uzmanı olan

araştırmacı yazar İ. Gündag Kayaoğlu, 1985 yılında; üzerinde Tan Oral'ın bir karikatürünün ve Arapça “Ya Kebikeç” yazısının yer aldığı ekslibris yaptırmıştır.

Resim 23.İ. Gündag Kayaoğlu'na ait Kebikeç'li ekslibris, 1985

(Eskiden el yazması kitapları kurtlardan korumak için kitap kenarına ”kebikeç” sözcüğü yazılmaktaydı. Böceklerin “böceklerin padişahı” olan kebikeçten korkup kitaplara yaklaşmayacağına inanılırdı.)

1980'li yıllardan bu yana, özellikle güzel sanatlar eğitimi veren kurumlardaki özgün baskı resim ve grafik tasarım derslerine giren öğretim elemanlarının özendirmeleriyle, ekslibris yapan kişiler yetişmeye başlamıştır. Yurt dışındaki ekslibris sergilerinde, yarışmalarında sanatçılarımız ödüller almaktadır.

Türk sanatçıları, 1980'den sonra başta Belçika ve Yugoslavya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesindeki ekslibris sergisine katılmışlardır:

1996 - İtalya - 3. Ekslibris Bienali Hasip Pektaş Birincilik, İsmail İlhan İkincilik Ödülü,

1997 - İtalya - “müzik” konulu Ekslibris yarışmasında Sema Ilgaz Temel Üçüncülük Ödülü,

- 2000 - Barcelona - "Ekslibris in the 21th Century" yarışmasında Erol Olcay Mansiyon,
- 2001 - Arjantin - "Gral. José de San Martin -150" Uluslararası Ekslibris Yarışmasında Erdal Aygenç Üçüncülük Ödülü,
- 2002 - İstanbul Ekslibris Akademisi Derneği “Nazım Hikmet” konulu Uluslararası Ekslibris Yarışması’nda Gülbin Koçak Birincilik Ödülü, Ali Doğan Üçüncülük Ödülü,
- 2002 - Yugoslavya – “Köprü” konulu I. Balkan Ekslibris Trienali’nde İlknur Dedeoğlu Belgrad Ekslibris Derneği Ödülü, Ali Doğan Joan Records Company Özel Ödülü,
- 2003 - Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Ekslibris Derneği tarafından düzenlenen “ I. Uluslararası Ekslibris Yarışması”nda İlknur Dedeoğlu Çankaya Belediyesi Özel Ödülü, H.Müjde Ayan ve Yunus Güneş Mansiyon,
- 2007 - Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Ekslibris Derneği tarafından düzenlenen “ II. Uluslararası Ekslibris Yarışması”nda Mustafa Okan Çankaya Belediyesi Özel Ödülü, Yunus Güneş Hüseyin Bilgin Özel Ödülü, H.Müjde Ayan ve Tezcan Bahar Mansiyon almışlardır.

Bu sanatın varlığını yeni duymuş kişilerin ekslibrise büyük ilgi duyduğu görülmektedir. Kitap sahipleri, koleksiyoncular ve sanatçılar ekslibris ile ilgilendikleri sürece bu geleneğin ülkemizde de yerleşeceği düşünülmektedir. Bu konu ile ilgilenmekte olan kişilere gazeteci yazar Şefik Kahramankaptan, seramik sanatçısı Doç. Kemal Uludağ örnek gösterilebilir. Şefik Kahramankaptan’ın ekslibrisin önemini anlattığı dizelerine bu bağlamda değinmek gerekir:

"Gerçek bir entellektüelin en değer verdiği taşınabilir küçük mülkiyet konusu, kitapları, plakları ve özgün tablolarıdır. Kitapta yaygın uygulama, hemen ilk sayfaya veya kapak içine adın yazılıp, alındığı tarihin

atılmasıdır. Ülkemizdeki sahaflarda nadir ratlanır; ancak, Avrupa'da ikinci el kitap satan yerlerde ya da önemli kütüphanelerde eski kitaplara bakıldığında, iç kapakta kitap sahibinin adını taşıyan küçük boyutlu grafik çalışmaların yapılandırılmış olduğuna sıklıkla rastlayabilirsiniz Üzerinde değişik konulu resim ve sembollerin, kaligrafik oyunların yer aldığı bu küçük boyutlu grafik çalışmalar, özgün sanat eserleridir. Özgün baskı teknikleri ile sayılı olarak çoğaltılan, benim de "Kitabın Tapusu" diye nitelendirdiğim bu eserlerin üzerinde mutlaka ekslibris ibaresini, hemen yanında da kitabın sahibinin adını görürüz" (Kahramankaptan, 1997).

Ekslibris Sanatı elbette bireyin bilgi birikimi arttıkça, ruhsal dünyası zenginleştikçe daha farklı şekillenecek ve yaygınlaştırılmasına yönelik çabalar artacaktır.

Ekslibris konusunda çalışmalar yapan ve yaygınlaştırılması için çaba gösteren sanatçı ve tasarımcılardan ilk akla gelenler; Güler Akalan, Tülin Aktar, Mine Arasan, Ercar Armutcu, H.Müjde Ayan, Mehmet Aslan, N.Şule Atılğan, Mehmet Aydoğdu, Erdal Aygenç, Hatice Bengisu, Nurhayat Berker, Besen İdil Börtücene, Uğur Erbaş, Hakan Erkam, Nazan Erkmen, Erdoğan Ergün, Şükrü Ertürk, İlnur Dedeoğlu, Hakan Demir, Hüseyin Demir, Salih Denli, Ali Doğan, Mine Saraç Doğan, Değer Esirkuş, Mine Gündüz, Yunus Güneş, Zehra Buket Güreli, Deniz Karanis Huysal, Mürşide İçmeli, İsmail İlhan, Ayşegül İzer, Berran Kancal, Ahmet Aydın Kaptan, Serpil Güvendi Kaptan, Devabil Kara, Sadık Karamustafa, Yusuf Keş, Hasan Kıran, Emin Koç, Gülbin Koçak, Hayati Misman, Mustafa Okan, Gökhan Okur, Erol N. Olcay, Fatih Özdemir, M. Falih Özden, Ömür Özgür, Hasan Pekmezci, Sevgi Can Pekmezci, Hasip Pektaş, Süleyman Saim Tekcan, Özden Pektaş Turgut, Zülfikar Sayın, Nurten Seferoğlu, Bahar Şener, Nazan Tekbaş Tanyu, Sema Ilgaz Temel, Ali Tomak, Gözde Eda Tomba, Ercan Tuna, Serdar Tuna, Mehmet Ulusel, Faruk Ünver, Elif Varol Ergen ve Fedail Yılmaz' dır.

Ekslibris Sanatı'nın Türkiye'deki durumunu bu konuda yoğun uğraşları olan Hasip Pektaş şu şekilde değerlendirmektedir:

“Türkiye için yeni olan, henüz bazı kişilerin ilk defa duyduğu hatta telaffuzunda zorlandığı ekslibrisi tanıtmak ve yaygınlaştırmak ekslibris derneklerinin temel amaçlarındandır. Hem ülkemizde bu sanata ilgiyi artırmak, yaratıcılarını, tasarımcılarını bilgilendirmek, yönlendirmek, ekslibris koleksiyonculuğunun gelişmesine katkıda bulunmak, hem de yurt dışındaki ekslibris ustalarından iyi örnekleri bir araya getirmek için ekslibris dernekleri yarışmalar organize etmektedir. Matbaayı bile yıllar sonra tanımış ulusumuzun ekslibris kültürüne yabancı kalması düşünülemez. Bu tür yarışmaların, ülkemizin yurtdışında tanıtımına katkıda bulunacağı da unutulmamalıdır. Ve en önemlisi; diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ekslibris müzeleri kurulmalıdır.”(Pektaş, 2003:23)

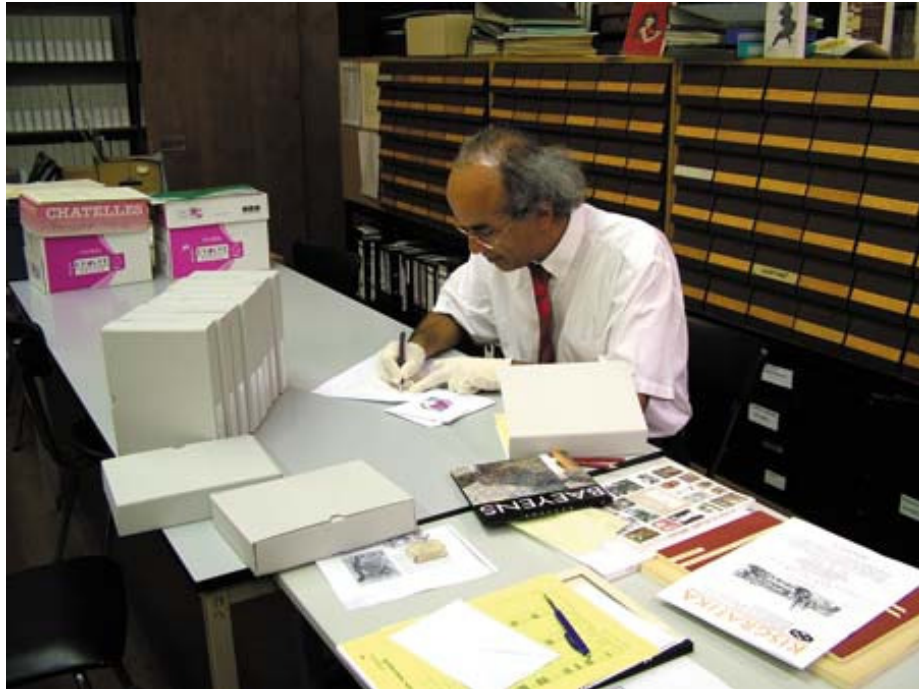
Kuşkusuz bu sözlerin ardından 2008 yılında İstanbul'da IMOGA- İstanbul Museum of Graphic Arts, Türkçe açılımı ile İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi bünyesinde kurulan İstanbul Ekslibris Müzesi ülkemizde kurulmuş olan ilk ekslibris müzesi olarak bu konuda yapılmış en büyük atılımdır.

Türkiye'de ekslibrisin yaygınlaşmasında en çok emeği geçen kişilerin başında Işık Üniversitesi [Güzel Sanatlar Fakültesi](#)'nde öğretim üyesi, Grafik Sanatlar ve Grafik Tasarım Bölümü Başkanı; FISAE - [İstanbul Ekslibris Derneği](#) Başkanı ve İstanbul Ekslibris Müzesi Müdürü Hasip Pektaş gelir. Ekslibrisi “kitabın estetik tapusu” olarak tanımlayan Hasip Pektaş, Türkiye'de ekslibris dendiğinde akla gelen öncü isimdir.

1984 yılında bir gazete ilanı ile başvurduğu, Belçika'da düzenlenen bir yarışmaya katılmasıyla ekslibris ile tanışan Hasip Pektaş, 1997 yılında on gönüllü arkadaşıyla Ankara Ekslibris Derneği'ni kurmuştur. 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Ekslibris Derneği'nin birlikte düzenledikleri “Uluslararası Ekslibris Yarışması” daha ilk düzenlenişinde, katılım düzeyi bakımından, dünyada

bugüne dek yapılmış ekslibris yarışmaları içinde ikinci sıraya yerleşmiştir. 2007 yılında 2.si, 2010 yılında ise 3. sù düzenlenen “Uluslararası Ekslibris Yarışması” dünya genelinde ses getiren organizasyonlar olmuştur. 3. Uluslararası Ekslibris Yarışması’nın ardından 2010 yılı Ağustos ayında gerçekleştirilecek olan “İstanbul 2010 Uluslararası Ekslibris Kongresi” de bu alanda gerçekleştirilmiş olan büyük bir adım olarak değerlendirilmelidir. Hasip Pektaş Ekslibris Sanatı ile ilgilenen sanatçılara ise şu mesajı iletmektedir:

“ Ekslibrise gönül verecekler için bir şey söylemek gerekirse; öncelikle bu sanat dalını çok sevmeleri, çok çalışmaları, yaptıklarını kolay beğenmemeleri, daha önce bu alanda yapılmış özgün örnekleri iyi incelemelerini öneririm. Şüphesiz her alanda olduğu gibi bu alanda da reçetelerle bir yere varılmaz, kişinin kendi çabası, yaratıcılığında ödün vermemesi ve heyecanını yitirmemesi onu başarıya götürecektir. ” (Pektaş, 2006)

Resim 24. Hasip Pektaş

Resim 25. Hasip Pektas, CGD (70x95) 2006

Resim 26. Süleyman Saim Tekcan, C3, 2009

4.4. Ekslibris Baskı Teknikleri ve Simgeleri

(1958'de FISAE'nin Barselona Uluslararası Ekslibris Kongresi'nde kabul edilmiş, Nisan 2000'de Belgrad ve Cenevre'de değişiklik yapılmıştır.)

FISAE: International Federation of Exlibris Societies:

Uluslararası Ekslibris Derneği

C = Çukur baskı / Intaglio printing (C = Chalcographie)

C1 = Çelik oyma / Steel engraving

C2 = Hakkak kalemiyle oyma (özellikle bakır üzerine) / Burin (graver or gouge) engraving

C3 = Asitle yedirme / Etching

C4 = Kuru kazıma / Drypoint

C5 = Akuatinta / Aquatint

C6 = Yumuşak-şekerli yüzeyde yedirme / Soft-ground or sugar etching

C7 = Mekanik doku yaratma / Mezzotint

C8 = Plastik gravür / Engraving on linoleum, plastic or other materials

P3 = Fotogravür baskı / Photogravure

P4 = Tifdruk baskı / Rotogravure

X = Yüksek baskı / Relief printing (X = Xylographie)

X1 = Ağaç baskı / Woodcut

X2 = Ağaç oyma baskı / Wood engraving

X3 = Linolyum baskı / Linocut

X4 = Metal oyma baskı / Metal engraving or etching

X5 = Damga baskı / Stamp (stone, rubber, etc. or relief engraving)

T = Tipografi, yazı baskısı / Typography, letterpress

T1 = Lino kalıp baskı / Linotype, monotype, indirect letterpress

T2 = Ağaç oyma yazı baskısı / Photoxylography, facsimile wood engraving

- P1 = Klişe baskı / Line block
- P2 = Yarım ton klişe baskı / Half-tone, photozincography
- L = Taş baskı - Litografi / Lithography
- L1 = Taş baskı / Autolithography
- L2 = Transfer taş baskı / Autography (transfer lithography)
- L3 = Ofset çinkosuyla baskı / Zincography
- L4 = Alüminyum Baskı / Algraphy
- P8 = Fotograf / Original photograph
- S = Şablon Baskı / Stencil
- S1 = İpek Baskı / Original serigraphy (silkscreen)
- S2 = Boyama şablonla baskı / Mimeography (dye stencil)
- S3 = Balmumu kagıtla baskı / Katazome and Kappa (oiled-paper stencil)
- CGD = Bilgisayarda tasarım / Computer generated design
- P = Fotografik çoğaltma / Photographic reproduction
- P5 = Fototayp baskı / Collotype
- P6 = Fotolitografi baskı / Photolithography, process transfer lithography
- P7 = Ofset baskı / Offset, duotone
- P9 = Fotografik ipek baskı / Serigraphic reproduction (photosilkscreen)
- CRD = Bilgisayarla çoğaltma / Computer reproduced design
- Y = Fotokopi / Photocopy, electrostatic screen printing
- M = Monotip (tek tip) baskı / Monotype
- B = Görme engelliler için kabartma baskı / Braille printing
- MT = Karışık teknik / Mixed technique
- TNC = Sınıflama dışı teknik / Technic no classification
- 4/ = Kalıp sayısı (4/C3 = 4 kalıplı çukur baskı) / Number of plates used
- /2 = Renk sayısı (S/2 = iki renkli serigrafi baskı) / Number of colours used
- /col. = Elle renklendirme / Hand coloured

4.5. Ekslibris Baskı Tekniklerinin Özellikleri ve Bu Özelliklerin Anlatımı Doğrultusunda Seçilmiş Ekslibris Örnekleri

4.5.1.Çukur Baskı Teknikleri

Bu tekniklerde kalıp olarak, bakır, çinko veya çelik levhalar kullanılır. Başka çeşitli metaller denense de, en başarılı sonuçlar bakır ve çinko levhalarda alınmaktadır. Kalıpta çizgiler, çeşitli koyulukta lekeler, yumuşak ton geçişleri, sert ve yumuşak çizgiler, dokular elde edebilmek için çeşitli kazıma, oyma, yedirme araç gereç ve malzemesi kullanılır.

Tekniğin özelliğine göre şu çeşitler belirtilebilir:

A-Elle Kazıma:

Sivri veya sivri üçgen kesitli çelik kalemlerle resim metal üzerine doğrudan kazınarak elde edilir. Kazıma yolu ile oluşan çukurlara ve bu çukurun yanında oluşan çapaklara giren boya, diğer yerlerdeki boya silindikten sonra nemli kâğıtlara preste baskı ile geçirilir.

B-Yedirme Yolu ile Oyma:

Metal plakanın yüzü aside dayanıklı özel lakla kaplandıktan sonra plak üzerine çelik sivri uçlarla resim çizilir. Çizgi ve taramalar veya noktalarla istenen yüzey, ton ve dokular resmedildikten sonra, metalin üzerindeki bu resim asitle yedirilerek resim olan yerler oyulur. Kalıptaki lak temizlendikten sonra oyulmuş yerlere baskı boyası verilir, yüksekteki boyalar silinir, preste baskı ile resim nemli kâğıda geçirilir.

C-Akuatinta:

Metal plak üzerine toz reçine serpidikten sonra tozlar ısıtılarak eritilir. Plak üzerinde aside dayanıklı lakla kapatmalar yapılır, açık kalan yerler asitle yedirerek resmi yapma işlemi sürdürülür. İstenilen koyu ve açık tonları elde edecek şekilde kapama ve yedirmeler yenilenir. Reçine tozu yardımı ile elde edilen tepelik ve çukurlardan oluşan sık doku ezilerek veya kazınarak tonların açık ve yumuşak geçişli olması sağlanır. Bu işlemler sonrasında lak ve reçine artıkları, benzin, ispirto veya tinerle temizlenir. Çukurlara boya verilir, yüksekteki boyalar silinir ve preste baskı yapılır.

Ç-Mezzotinta:

Bu yöntemde çeşitli dişli bıçak veya ruletler (dişli silindircik) kullanarak metal plak üzerinde çukurluk ve çapaklardan dokular oluşturulur. Kullanılan bıçak ve ruletlerdeki diş kalınlığına göre çeşitli karakter ve derinlikte dokular elde edilebilir. Bu dokular ezilerek ve kazınarak çukur ve çapak derinlikleri değiştirilir. Diğer yöntemlerde olduğu gibi baskı yapılır.

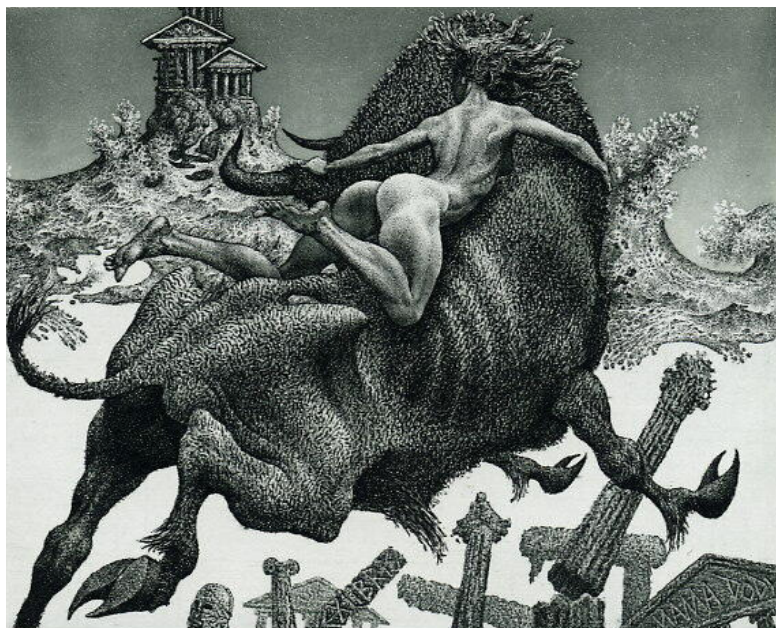
D-Baskı, Sıçratma, Aktarma teknikleri ve Diğer Teknikler:

Metal plak üzerine yumuşak lak sürülüp, bu lakın üzerine çeşitli malzemelerle baskı yaparak istenilen doku izleri elde edilebilir. Vernik veya özel lakta erimeyen, asit veya suda eriyen tozlar (şeker, kum vb.) vernik veya lakla beraber metalin yüzeyine sürülür. Lak kurduktan sonra plaka aside atılınca tozlar erir ve açılan izlerini asit yer. Bu yöntemle çeşitli ince ve kalın dokular, etkiler elde edilebilir. Bu tür denemeler sanatçıların hem kendi dillerini, hem de çukur baskının olanaklarını zenginleştirmektedir.

Tablo 1. Çukur Baskı Teknikleri ve Simgeleri

S	T	E
C	Çukur Baskı	Chalcographie
C1	Çelik Oyma	Steel Engraving
C2	Hakkak Kalemle Oyma	Burin Engraving
C3	Asitle Yedirme	Etching
C4	Kuru Kazıma	Drypoint
C5	Akuatinta	Aquatint
C6	Yumuşak-Şekerli Yüzeyde Yedirme	Soft-Ground or Sugar Etching
C7	Mekanik Doku Yaratma	Mezzotint
C8	Plastik Gravür	Engraving on Linoleum, Plastic or Other Materials

Resim 27. Rea Simlikova, C2+C4+C7 (58x78), 2001

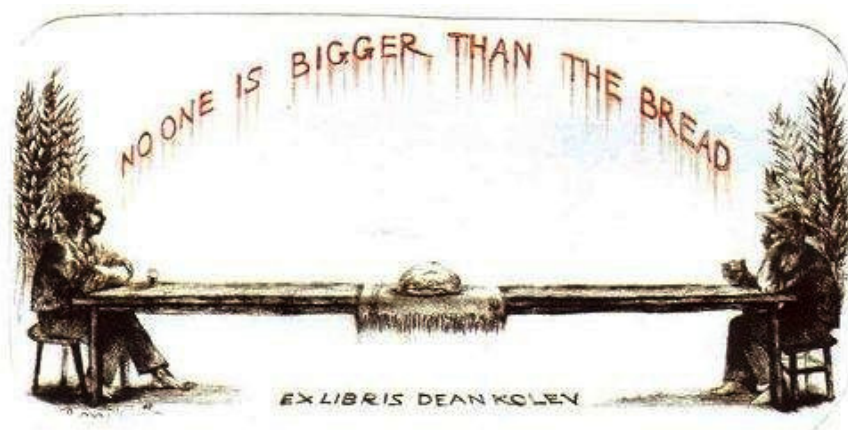
Resim 28. Julian Dimitrov Jordanov, C3+C5 (88X109), 2003

Resim 29. Sergey Hrapov, C3+C5+C7 (130x103), 1999

Resim 30. Karol Ondreicka, C3+C7 (88x124), 2002

Resim 31. Onnik Karanfilian, C4 (53x117), 2002

4.5.2.Yüksek Baskı Teknikleri:

Bu tekniğin özelliği, düz kalıp yüzeylerinde basılmayacak yerlerin oyularak çukurlaştırılması, yüksekte kalan yerlere tampon veya merdane ile boya verilerek baskı yapılmasıdır. Yüksek baskı kalıpları genellikle ağaç yüzeylere oyularak veya kazınarak yapılır.

Ağaç dışında oymaya veya kazımaya elverişli çeşitli muşambalar (örnek: linolyum), kurşun levhalar da kullanılır. Asitten yararlanarak, çinko ve bakır levhalar da oyulabilir.

Ayrıca çeşitli malzeme çeşitli dokular, yüzeyler ve biçimler elde etmek üzere doğrudan baskıda kullanılabilir.

Ağaç kalıp olarak şimşir, frenk çınarı, ıhlamur tahtası, kiraz, elma, armut, akça ağaç en çok kullanılan kalıp çeşitleridir. İnce izler kazımak için ağacın liflerine dikey kesitten elde edilen tahtalar kullanılır. Büyük izli oymalar için liflere paralel kesilmiş tahtalar kullanılmaktadır.

Tablo 2. Yüksek Baskı Teknikleri ve Simgeleri

S	T	E
X	Yüksek Baskı	Xylographie
X1	Ağaç Baskı	Woodcut
X2	Ağaç Oyma Baskı	Wood Engraving
X3	Linolyum Baskı	Linocut
X4	Metal Oyma Baskı	Metal Engraving or Etching
X5	Damga Baskı	Stamp (Stone, Rubber, etc. or Relief Engraving)

Resim 32. Takao Sano, X1 (115x80), 2002

Resim 33. Yoichiro Homma, X1 (95x80), 2003

Resim 34. Mikhail Verkholantsev, X2 (89x78), 2002

Resim 35. Değer Esirkuş, X3/3 (75x55), 2003

4.5.3.Düz Baskı Teknikleri:

Özgün baskılar için kullanılan düz baskı tekniklerinin basit (ilkel) şekli monotipi adıyla bilinendir. Cam veya parlak metal bir levhaya merdane ile baskı boyası verildikten sonra bu levha üzerine yatırılan kağıdın arkasına bir kalem veya benzer bir araçla çizilerek baskı elde edilir. Resim çizilirken baskı da oluşur. Yalnız bir baskı elde edildiği için bir baskı anlamına monotipi denilmiştir. Bu teknikte de çeşitlemeler yapılabilir. Boya verilmiş levha üzerinde silme, kazıma, boyama yolu ile elde edilen resim bir kağıda basılarak da baskı resim elde edilebilir.

Düz baskının en çok kullanılan ve yaygın olanı taşbaskıdır.

Taşbaskı (litografi) sözcüğünün kökü eski Yunanca'dır ve "taş üzerine yazılmış" anlamına gelir.

Baskı kalıbı olarak kullanılan taş %98 kalsiyum karbonat ve bikarbonatlardan oluşmaktadır. Mikroskobik deniz canlılarının kabuklarından yer tabakalarının basıncı altında ve milyonlarca yılda oluşmuştur.

Bu taşın temiz yüzüne yağlı kalem ve boyalarla çizilen resim, bir oyma veya kabartmaya gerek kalmadan, basılabilir. Taşın çok sert olan dokusu hem suyu, hem yağı iyi tutar.

Bu özelliği nedeni ile basmayacak yerler ıslak tutularak yağlı kalem veya boya ile çizilen resme merdane ile baskı boyası verilebilir ve bu boya baskı ile kâğıda geçirilebilir.

Taşın bu özelliğini ilk bulan ve değerlendiren Prag'lı Alois Senefelder'dir. 1799 yılında bu buluşunun belgesini almış, 1826'da ilk çok renkli litografiyi, 1833'te bu teknikte bir yağlıboya resmin renkli benzer baskısını yapmıştır.

Litografi tekniği bugün yalnız özgün baskı sanatının hizmetindedir. Öğretim kurumlarının ve sanatçıların atölyelerinde bütün olanaklarından yararlanılarak özgün baskı resimler yapılmaktadır.

2.5.4.Elek Baskı Teknikleri:

Serigrafi, Filmdruk, Şablon Baskı adlarıyla da anılan bu teknikler Çin’de ve Japonya’da yüzyıllar önce kumaşlara baskı yapmak için kullanılmıştır.

İpekli sentetik ve metal ipliklerle dokunmuş bir dokuma, çerçeveye gerilerek elde edilen eleğin basmayacak yerleri kapatılır. Elde edilen kalıbın bir kâğıt üzerine oturtulması eleğin içine konan baskı boyasının sıyrılarak alttaki kâğıda geçirilmesiyle baskı elde edilir. Kalıbın dokuması üzerine uygulanan kapatma, açık bırakma işlemleri için çeşitli malzeme ve yardımcı tekniklerden yararlanır:

1. Kesme, oyma şablonları kâğıttan ve çeşitli yapışkan düz tabakalardan oyularak hazırlanır. Bu şablonlar eleğin dokumasına yapışkanlarla veya ütü ile yapıştırılır. Keskin kenarlı, geniş yüzeyli resimler veren ilkel ve kolay bir kalıp hazırlama yoludur.
2. Resim eleğin dokuması üzerine yağlı kalem ve mürekkeple resmedilir. Sonra eleğin tüm yüzü Kolloidal eriyiklerle sürülerek kapatılır. Kurutulduktan sonra yağlı kalem ve mürekkep izleri benzinle silinir. Basacak yerler açılmış ve kalıp baskıya hazırlanmış olur.
3. Işığa duyarlı maddeler Kolloidal eriyik durumunda eleğe sürülür ve kurutulur. Elek ışığa duyarlı durumdayken üzerine saydam folyeler üzerine çizilmiş ve boyanmış resimler ışık yardımıyla kopya edilir. Resim olan yerler ışıktan etkilenmez. Açık yerlerden geçen ışık duyarlı tabakayı sertleştirir. Yıkılarak sertleşmeyen yerler açılır ve kalıp kurutularak baskıya hazır duruma getirilir.
4. Resmin siyah beyaz değerleri fotografik yolla filme geçirilir. Bu yolla özgün resmin her rengi ayrı film çekilebilir. Bu filmlerdeki resim izleri ışığa duyarlı maddeler yardımıyla eleğe geçirilir. Bu teknikten daha çok benzer baskılar (reproduksiyon) yapmak için yararlanır.

Bu sayılan tekniklerin çeşitlemeleri karışık kullanılmaları gibi pek çok yeni olanaklardan yararlanılmaktadır.

Tablo 3. Düz, Şablon ve Elektronik Baskı Teknikleri ve Simgeleri

S	T	E
L	Taş Baskı-Litografi	Litography
L1	Taş Baskı	Autolithography
L2	Transfer Taş Baskı	Autography (Transfer Litography)
L3	Ofset Çinkosuyla Baskı	Zincography
L4	Alüminyum Baskı	Algraphy
P8	Fotoğraf	Original Photograph
S	Şablon Baskı	Stencil
S1	İpek Baskı	Original Serigraphy (Silkscreen)
S2	Boyama Şablonla Baskı	Mimeography (Dye Stencil)
S3	Balmumu Kağıtla Baskı	Katazome and Kapa (Oiled-Paper Stencil)
CGD	Bilgisayarda Tasarım	Computer Generated Design

Resim 36. Yasuko Enjyoji, S3 (90x75), 2002

Resim 37. Ann Kestens, S1/3 (90x60), 2002

Resim 38. Martin R. Baeyens, CGD (55x120), 2003

Resim 39. Elif Varol Ergen, CGD (100x130), 2008

4.5.5.Ofset Baskı Tekniği:

Ofset basım günümüzde en çok kullanılan basım yöntemidir. Ofset baskıda çukur veya çıkıntı mevcut olmayıp, kâğıda mürekkep verecek ve vermeyecek yüzeyler aynı seviyede tutulmuştur. Baskı yapılacak kısımlar mürekkebi almakta, diğer kısımlar ise mürekkebi itmektedir. Yağlı mürekkebin suyu itmesi, sulu alanların mürekkebi kabul etmemesi prensibinden yararlanılarak baskı yapma ilkesine dayanır.

Günümüzde ofset basımda genellikle alüminyumdan yapılmış metal levhalar olan kalıplar kullanılır. Işığa duyarlı kimyasal bir madde ile kaplı olan bu alüminyum levhalar, vakumlu bir kontakt kopya cihazına, basılacak sayfaların filmleriyle üst üste konur ve kuvvetli bir ışık kaynağının yardımıyla film üzerindeki görüntüler levha yüzeyine aktarılır. Levha banyo (developman) edildiğinde üzerindeki ışığa duyarlı kimyasal kaplama yalnızca baskıda mürekkep alması istenen alanlarda kalır. Pozitif-ofset kalıbı denen bu yer yer kaplamalı alüminyum levhada, kaplamanın olduğu alanlar su tutmaz.

Ofset baskı makinesinin ana parçaları şunlardır. zerine kalıbın takıldığı silindir(kalıp kazanı); bu silindirin yüzeyini önce ıslatan sonra mrekkeleyen bir merdane düzeneği; kalıp silindirdeki mürekkebi kendi üzerine alarak kâğıda aktaran kauçuk silindir (kauçuk kazanı); mürekkebin kâğıda aktarılmasını sağlayan yani baskıyı yapan ve baskı anında kağdın kauçuk silindir ile kendi arasından geçtiği baskı silindirinden (baskı kazanı) oluşur.

Kalıbın çevresine takıldığı silindir dönünce, kâğıt önce su merdaneleri ile temasa gelir ve kalıp üzerindeki kaplamasız alanlar ıslanır. Kalıbın kaplamalı alanları yani filmde görüntü olan alanlar su tutmadığı için ıslanmaz. Dönem silindirin yüzeyi daha sonra mürekkep merdaneleriyle temasa gelir ve yağlı yapıdaki mürekkep, kalıbın su almamış kaplamalı bölümlerine sürülür. Kalıp silindire değerek dönen kauçuk silindir, kalıp silindirinin üzerindeki mürekkepli görüntüyü, silindirinin kauçuk

kaplamasının üzerine alır, buradan da bu silindirinin üzerinde dndğu baskı silindiri ile her ikisinin arasından geçen kâğıda görüntü çıkarılmış olur.

Ofset baskı özellikle yüksek tirajlı ve çok renkli işlerde olumlu sonuçlar vermektedir. Merdanelerin yönü aynı doğrultuda olduğundan ofset baskının hızı da yüksektir. Ofset baskı dört renkte yapılacaksa dört ayrı film montajı ve bu filmlerden dört ayrı ofset kalıbı yapılır. Sonra her kalıp kendi mürekkebi ile üst üste basılır. Kullanılan sıra: sarı, kırmızı, mavi ve siyahtır.

Tablo 4. Ofset Baskı ve Yeniden Çoğaltma ile Baskı Teknikleri ve Simgeleri

S	T	E
P	Fotografik Çoğaltma	Photographic Reproduction
P5	Fototayp Baskı	Collotype
P6	Fotolitografi Baskı	Photolithography, Process Transfer Litography
P7	Ofset Baskı	Ofset, Duotone
P9	Fotografik İpek Baskı	Serigraphic Reproduction (Photosilkscreen)
CRD	Bilgisayarla Çoğaltma	Computer Reproduced Design
Y	Fotokopi	Electrostatic Screen Printing

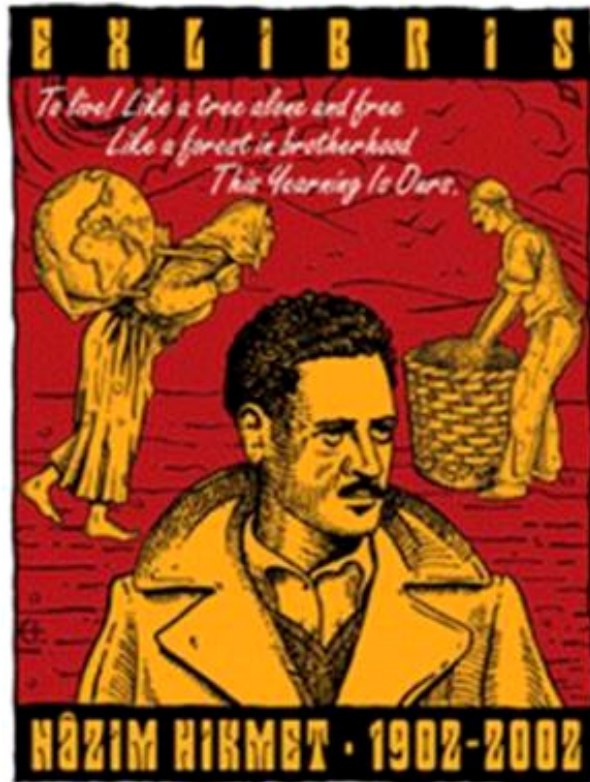
Resim 40. Daniel De Bruin, P7 (73x54), 2001

Resim 41. Sofie Cherchie, CRD (50x92), 2003

Resim 42. Mustafa Okan, CRD (95x93), 2003

Resim 43. Ercan Tuna, CRD (80x119), 2001

4.5.6. Tipografi (Yazı Baskısı):

Baskı tekniklerinin en eskisi ve aynı zamanda en kolay anlaşılır olanı; tipografik baskıdır. Çocukluğumuzda yaptığımız patates baskılar, lastik damga ve mühürler tipografik baskı tekniğinin en bilinen örnekleridir. Tipografik baskı tekniğinde; fotoğraf, illüstrasyon, yazı, sembol vb. görsel unsurlar için "klişe" adı verilen ve genellikle çinko, magnezyum ya da bakırdan üretilen kalıplar kullanılır. Çizgisel imgelerde ve düşük yoğunlukta tramlanacak ara tonlu çalışmalarda çinko kalıplar tercih edilir. Tram yoğunluğu yüksek olan çalışmalarda ise magnezyum kalıplarından yararlanır. Bakır ise çok pahalı bir metal olduğundan sadece çok ayrıntılı ve yüksek kalitedeki çizgisel çalışmalarda kullanılır.

Tablo 5. Tipografi ve Klişe Baskı Teknikleri ve Simgeleri

S	T	E
T	Tipografi, Yazı Baskısı	Typography, Letterpress
T1	Lino Kalıp Baskı	Linotype, Monotype, Indirect Letterpress
T2	Ağaç Oyma Yazı Baskısı	Photoxylography, Facsimile Wood Engraving
P1	Klişe Baskı	Line Block
P2	Yarım Ton Klişe Baskı	Half-Tone, Photozincography

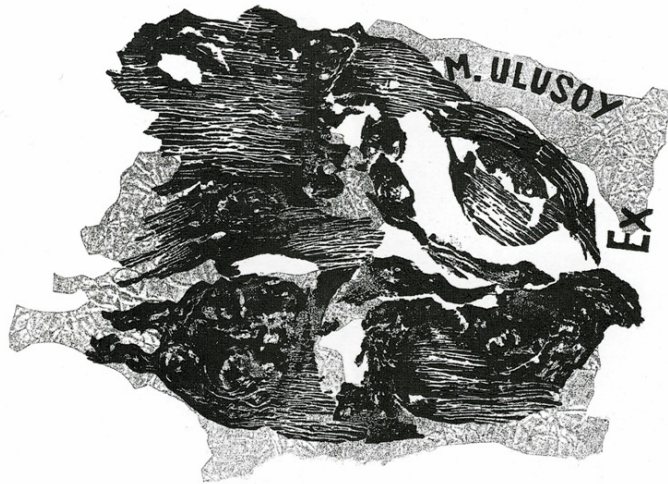
Resim 44. Salih Denli, T+CRD (130x87), 2003

4.5.7.Karışık Teknik, Sınıflama Dışı Teknik ve Diğer Özellikler:

Bu bölüme kadar anlatılmış olan baskı tekniklerinde iki ya da daha fazlasının bir arada kullanılmasıyla karışık teknik oluşturulmuş olur. Eğer uygulanan teknik bu bölüme kadar anlatılan tekniklere uygunluk göstermiyorsa sınıflama dışı teknik olarak belirtilir. Birden fazla kalıp hazırlanan çalışmalarda kalıp sayısı teknik simgesinin sol tarafına, renkli çalışmalarda ise kullanılan renk sayısı teknik simgesinin sağ tarafına yazılarak belirtilir. Elle renklendirilme yapıldıysa bu da ayrıca belirtilir.

Tablo 6. Karışık Teknik, Sınıflama Dışı Teknik ve Diğer Özellikler

S	T	E
M	Monotip(Tek Tip) Baskı	Monotype
B	Görme Engelliler için Kabartma Baskı	Braille Printing
MT	Karışık Teknik	Mixed Technique
TNC	Klişe Baskı	Technic No Classification
4/	Kalıp Sayısı	Number of Plates Used
/2	Renk Sayısı	Number of Colours Used
/col.	Elle Renklendirme	Hand Coloured

Resim 45. Hatice Bengisu, MT (90x127), 2003

2.7.Ekslibris Koleksiyonculuğu:

Ekslibrisler, konulara, sanatçılara, tekniklere göre değerlendirilip meraklıları tarafından toplanmaktadır. Ekslibris derneklerinin ve koleksiyonerlerin başlıca amacı geleneklere saygıyı unutturmamak ve dünyadaki farklı kültürlerin kaynaşmasını sağlayabilmektir.

Koleksiyoncular, ellerindeki çift baskıları diğer kişilerle değiştirerek çok sayıda ekslibrise sahip olmakta, bu değiş tokuş sayesinde kendi koleksiyonlarını kalite olarak geliştirmekte, sayı olarak artırmaktadırlar.

Ekslibris koleksiyonculuğu, uluslararası ilişkilerin gelişmesini, yeni dostlukların oluşmasını, farklı dönemlerdeki sanatın ve tekniklerin öğrenilmesini sağlamaktadır.

Koleksiyoncular, tanınmış sanatçıların Ekslibrislerini, özellikle de müzik ve erotik konuları içerenleri tercih etmektedirler.

Resim 46. David Baker ,C4+C7 (127X97), 1994

Ekslibrislerin estetik bütünlüğü, teknik yetkinliği, resim - yazı ilişkisi önemlidir.

Bu küçük baskıların sanatçısı tarafından imzalanmasına, ne zaman, ne kadar sayıda ve hangi teknikle basıldığıının ve sanatçının hangi ülkeden olduğunu belirtilmesine dikkat edilmektedir.

Bazı kitapçılarda satılan herkesin alabileceği türdeki isim yerleri boş bırakılmış “Evrensel Ekslibrisler” koleksiyoncular tarafından tercih edilmemektedir.

Özellikle Avrupa ülkelerinde uzman kişilerce fiyatlarının özenle takip edildiği bir Ekslibris piyasası oluşmuştur. Almanya'da 100 sayılık gravür ekslibrisler 500 - 1500 euro, ağaç veya linolyum baskılar 300 - 600 euro, litografiler 300 - 500 euro arasında alıcı bulmaktadır.

Amerika'da bir ekslibris tasarımı, baskı hariç 200 - 1000 dolar arasında yapılmakta, tanınmış sanatçılar, bu rakamı üç - dört katına çıkarabilmektedirler. Kolay bulunmayan eski tür ekslibrisler ise, normal fiyatın üzerinde satılmaktadır.

Avrupa ülkelerinin hemen hemen hepsinde, Amerika'da ve Japonya'da ekslibris sanatçılarının ve koleksiyoncuların bir araya geldikleri ekslibris dernekleri vardır.

Bu derneklerin bazıları, kapsamlı ekslibris yıllıkları ve periyodik bültenler yayımlarlar. Üzerinde kültürel ve tarihsel değerler taşıyan ekslibrisler, sanatsal kaygılarla tasarlanmakta ve meraklıları tarafından toplanmaktadır.

İnsanı farklı düşüncelere yönelten bu özgün çalışmalar; genellikle kitapların boyutuna bağlı kalınarak hazırlanıp, değişik baskı teknikleriyle üretilmektedir. Boyutunun 13 cm. 'den büyük olmaması gerekir. Koleksiyoncuların kullanışlı buldukları 5 - 7,5 cm. civarında olanlardır.

Baskı kâğıdı olarak her türlü kâğıt kullanılabilir. El yapımı kâğıtlar, baskıları daha çekici göstermesi ve farklı dokular yaratması açısından tercih edilebilirler. Kitaba yapıştırılacağı da düşünülerek ekslibris kâğıdının fazla kalın olmamasına özen gösterilmelidir.

2.8. Ekslibris Değiş Tokuş Mektubu

Ekslibris sanatçıları ve koleksiyoncuları, ellerindeki ekslibrislerin listesini de ekleyerek yurtdışındaki sanatçılarla mektuplaşıp, değiş tokuş yapabilirler. Ekslibrislerini değiştirmek istemeyenlerin kendisine gönderilenleri iade etmesi bir gelenektir.

Aşağıda bu mektup formatının İngilizce örneği verilmektedir. Farklı dillerde de gönderilebilmektedir.

October 25th 2003

Mr/ Mrs

Herewith I send you ex libris; please send a number of ex libris of equal artistic value in exchange, and kindly indicate the name of the artist and the year of your ex libris; if you are not inclined to Exchange, kindly return these copies to me.

Please accept my thanks for your copies.

4.8. Ekslibrislerde Konu Yönelimleri ve Tercihler

Ekslibrisler, geleneğe saygının, yazılı metinlere ilgi ve sevginin sembolüdürler. Bu bağlamda ise bu küçük sanat yapıtlarının, kitap sevgisi ve entelektüel bakış açıları doğrultusunda oldukça geniş bir kitleye hitap edebildiği gözlemlenmektedir.

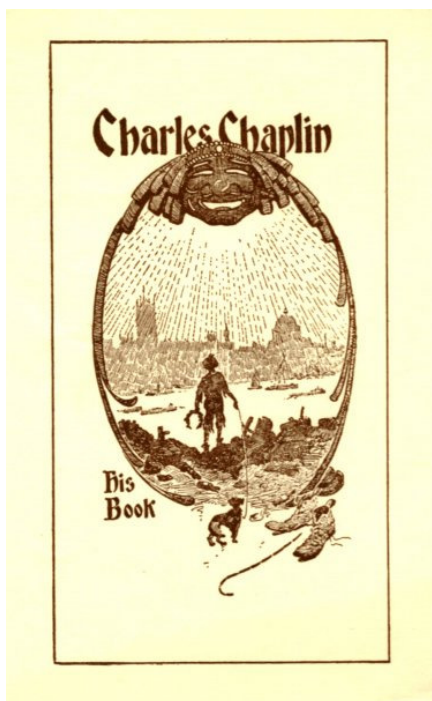
Tarihsel sürece baktığımızda büyük devlet adamlarının, askerlerin, kurumların ve sanatçıların (edebiyatçı, ressam, müzisyen, aktör, aktrist,..) kendilerine ekslibris yaptırdığını veya adına yapılmış olduğunu görmekteyiz. Bu noktada düşünüldüğünde konu alanı oldukça geniştir. Dikkat çekici bazı örnekler ise şunlardır:

Resim 47. Albert Einstein

Resim 48. George Washington

Resim 49. Charles Chaplin

Resim 50. Maxim Gorki

Resim 51. Queen Victoria

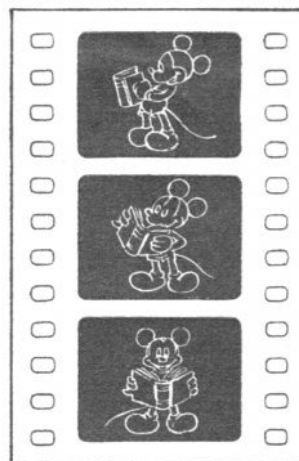

Resim 52. Jack London

Resim 53. Sigmund Freud

EX LIBRIS

Walt Disney

Resim 54. Walt Disney

Adolf Hitler'in ABD'ye kaçırılan kütüphanesinden:

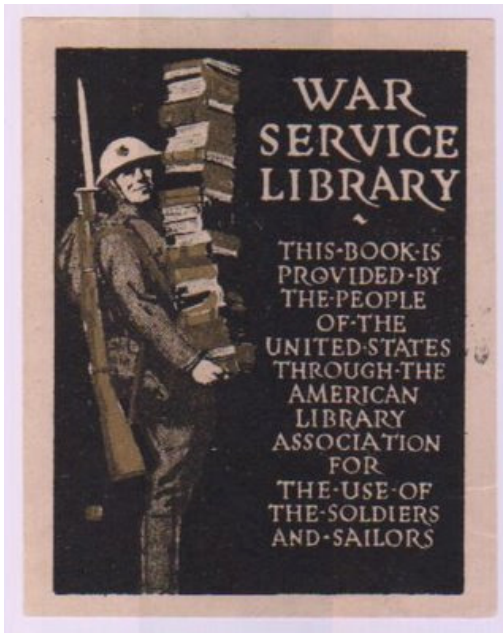

Resim 55. Adolf Hitler

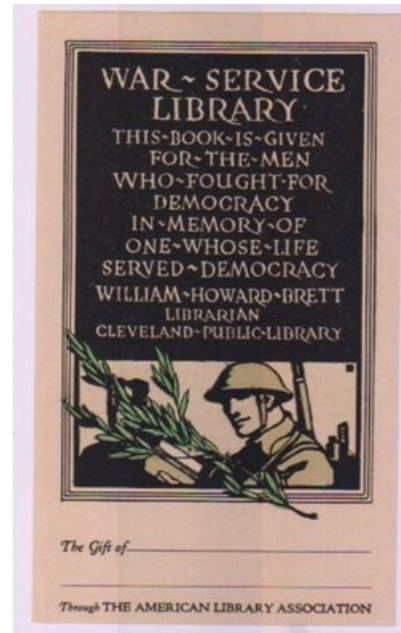

Resim 56. A.Hitler, Kitap Sayfasından

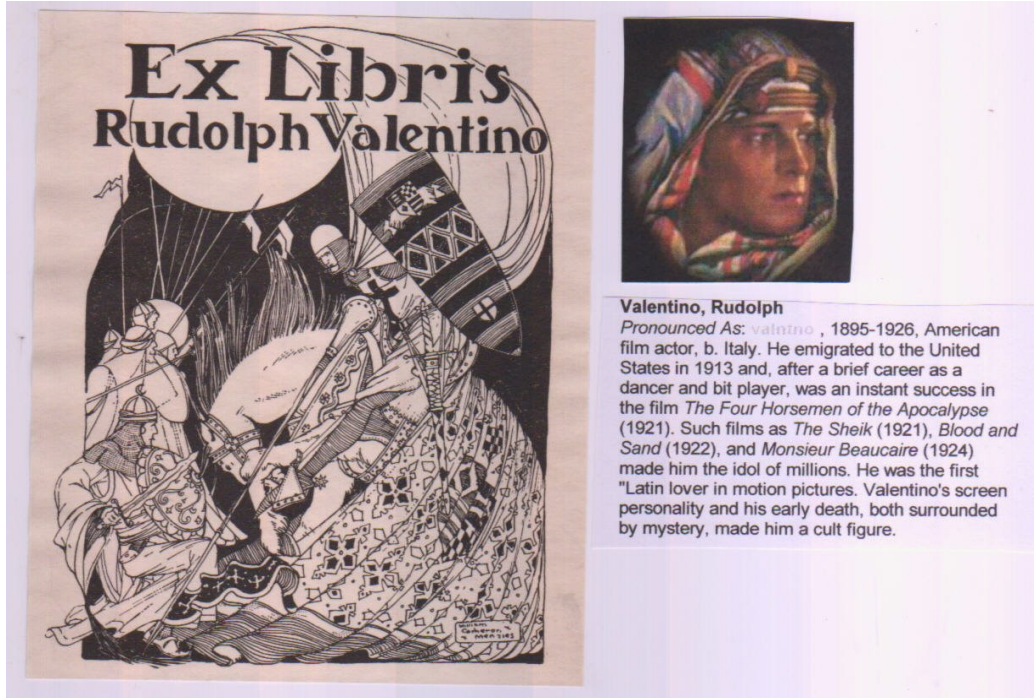
ABD - Askeri Kütüphane için yapılan ekslibrisler:

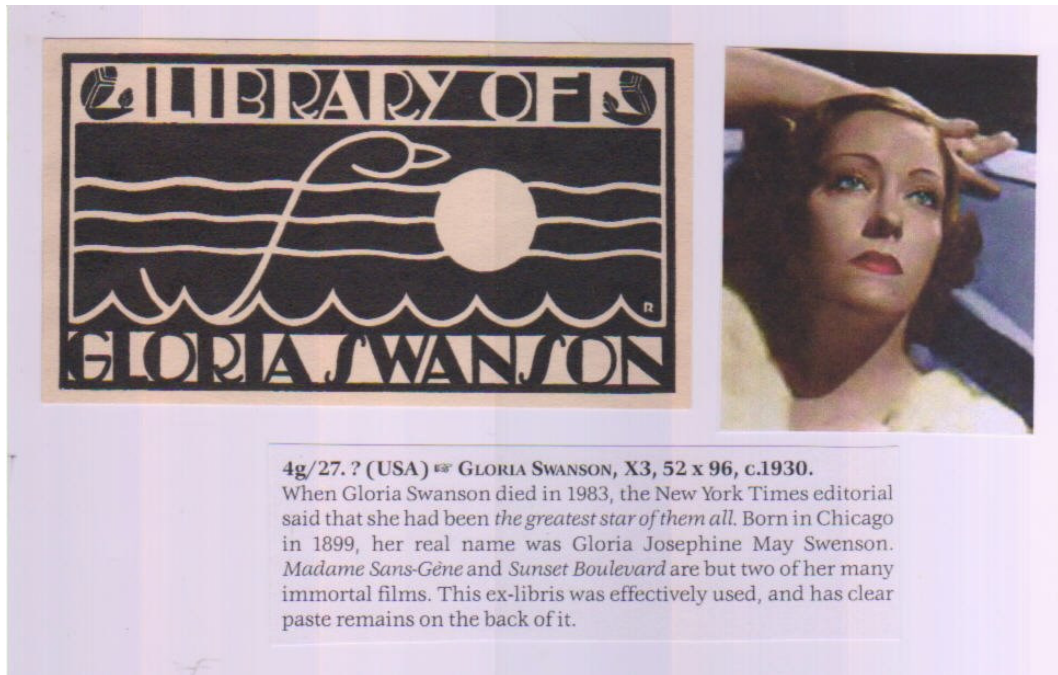
Resim 57. ABD - Askeri Ekslibris

Resim 58. ABD - Askeri Ekslibris

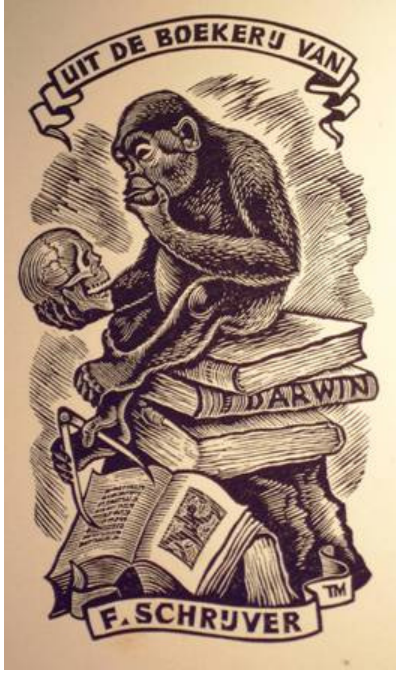

Resim 59. Amerikalı Sinema Sanatçısı Rudolph Valentino için yapılmış Ekslibris

Resim 60. Amerikalı Sinema Sanatçısı Gloria Swanson için yapılmış Ekslibris

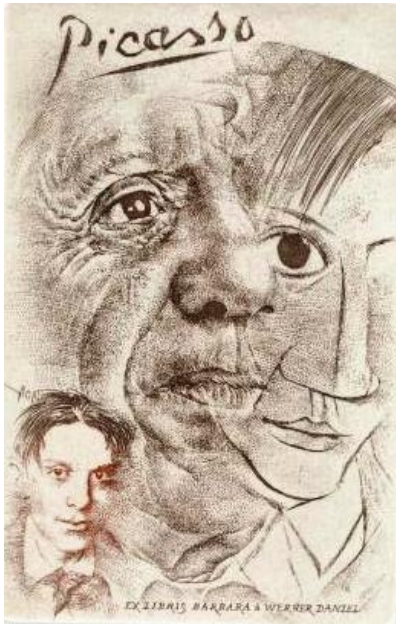
Bunların yanı sıra ünlü isimler ekslibriste konu olarak da kullanılmaktadır:

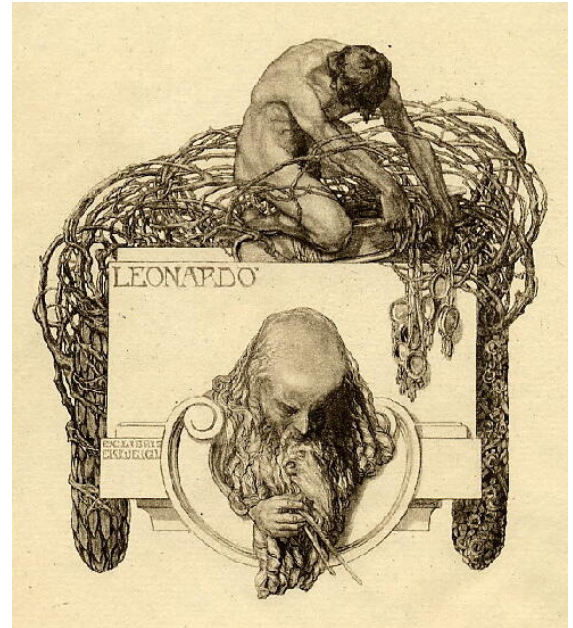
Resim 61. Darwin Temalı Ekslibris

Resim 62. Don Quixote Temalı Ekslibris

Resim 63. Picasso Temalı Ekslibris

Resim 64. Leonardo Temalı Ekslibris

Pek çok ülkede ve hemen hemen her alandan insan ekslibris koleksiyoncusu olabilmektedir. Koleksiyonculuğu açısından bakıldığında ise ekslibrislerde en çok ilgi gören konuların müzik ve erotik içerikli olan konular olduğu görülmektedir.

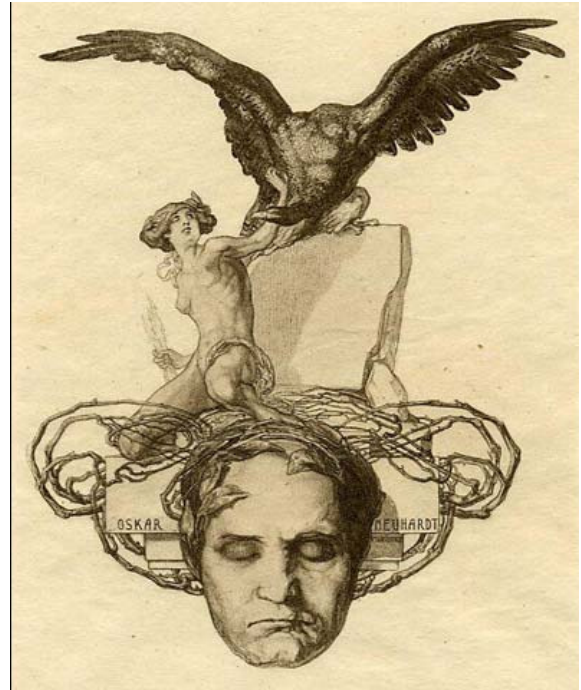
4.8.1.Müzik Konulu Ekslibrisler

Müzik konulu ekslibrislerin bazılarında dünyaca ünlü besteciler konu edilmiştir. En önemlileri Ludwig Van Beethoven, Johann Sebastian Bach, Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart temalı olanlardır.

Değişik yıllarda ve farklı ülkelerden, L. V. Beethoven temalı tesbit edilebilen 96 ekslibris bulunmaktadır. Bazıları şunlardır;

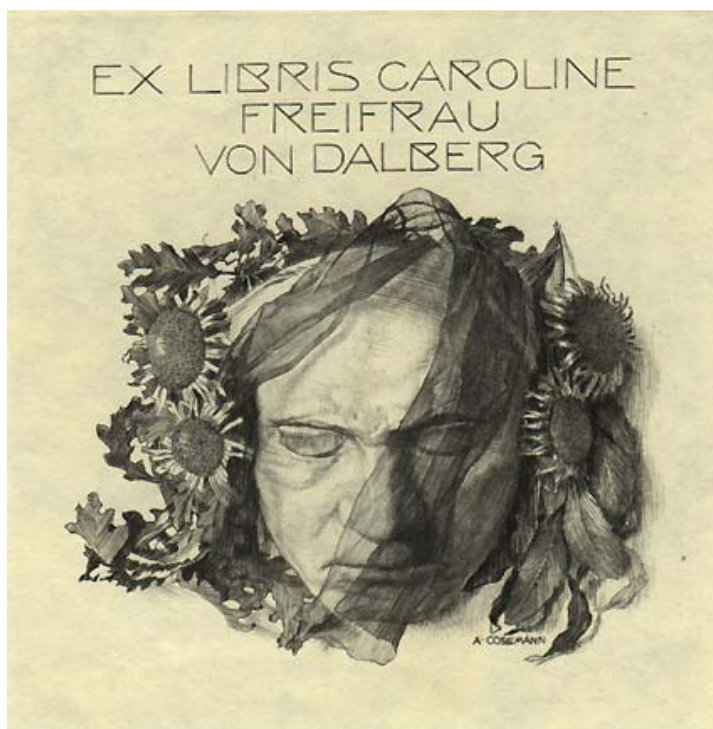
Resim 65. Alfred Soder

Resim 66. Franz von Bayros

Resim 67. Hedwig Pauwels

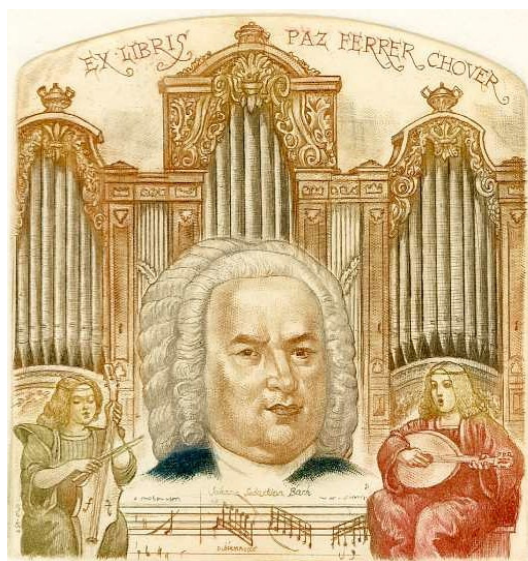

Resim 68. A. Cossmann

J.S. Bach Temalı Ekslibrisler;

Resim 69. Ester Regel, Almanya, 1987

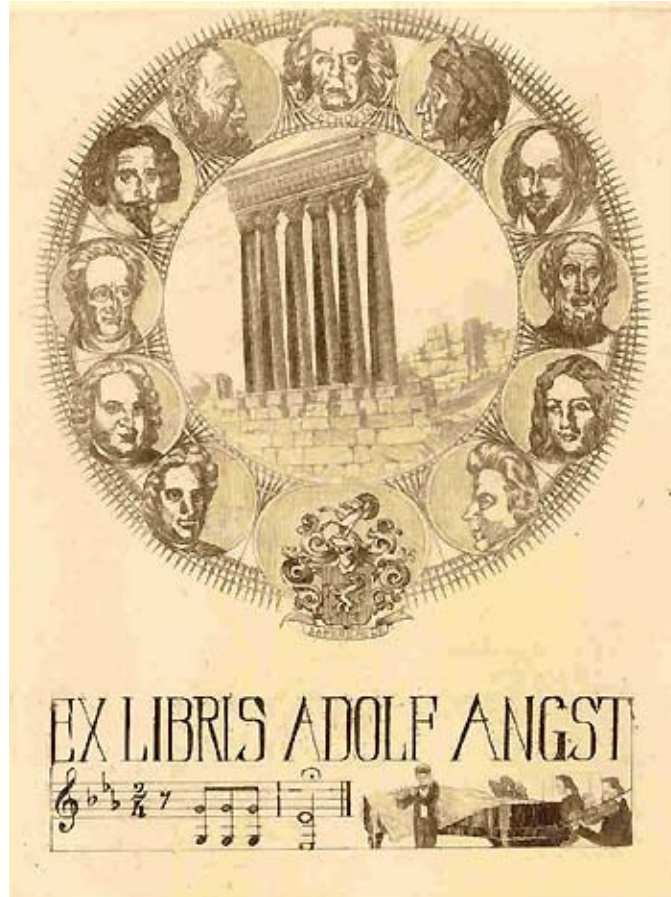

Resim 70. David Baker, Ukrayna (1940-..)

1916 yılına ait : “Famous poets and composers” Temalı Ekslibris,

1916’da Walter Kornhas tarafından Adolf Angst için yapılmış bu ekslibriste önemli şair ve bestecilere yer verilmiştir.

Merkezde Roma harabelerine ait sütunlar kullanılmıştır ve merkez etrafında ünlü besteci ve şairlerin portreleri yer almaktadır. Saat oniki yönünde Beethoven, takiben saat yönünde Dante, Shakespeare, Homer, Hoelderlin, Mozart, bir hanedan arması, Haydn, Bach, Goethe, Cervantes ve Aristoteles portreleri bulunmaktadır. Alt kısımda ise 5. senfoni müziği ile keman, flüt ve piyano triyosu resmedilmiştir. Boyutları 13,9 x 18,3 cm’dir.

Resim 71. Walter Kornhas

Beethoven, Haydn ve Mozart Temalı Ekslibris;

Resim 72. A. Litvinovfor

Mozart Temalı Ekslibris;

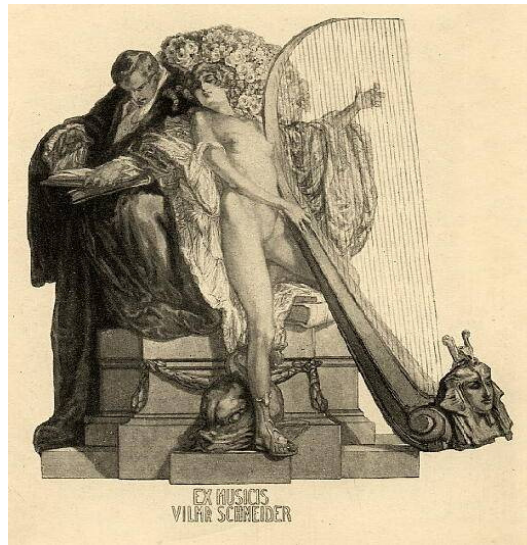
Resim 73. Werner Pfeiler

Franz Von Bayros Ekslibrisleri;

1866-1924 yılları arasında Avusturya'da yaşamış olan sanatçının çok sayıda müzik konulu ekslibris çalışması bulunmaktadır. Müzik konulu ekslibrislerde "exlibris" kelimesi yerine "ex musicis" ibaresinin de kullanılabilenekte olduğunu bu örneklerde görmek mümkün olmaktadır.

Resim 74. Franz Von Bayros

Resim 75. Franz Von Bayros

Farklı ülkelere ait müzik konulu ekslibrisler de bulunmaktadır. Bu farklı kültürler incelendiğinde haliyle tasarımların da farklı bir boyut kazanmakta olduğu gözlemlenmektedir. Bu farklılıklar pek çok açıdan incelenebilir. Örneğin çalgı kültürü farkı, geleneksel yapının bu tasarımlarda korunmaya çalışılmasından dolayı dikkati üzerine çeken bir olgu olmaktadır. Bu bağlamda uzak doğudan bir örnek verecek olursak çalgı farklılığının özellikle de uzak doğunun mistik arayışlarının kendini etkili bir biçimde hissettirdiği gözlemlenebilir.

Resim 76. Yi yang, Çin, 2003

Farklı toplumların farklı bakış açılarını ve geleneği koruma çabasını yeni tasarımlarda da izlemek mümkün.

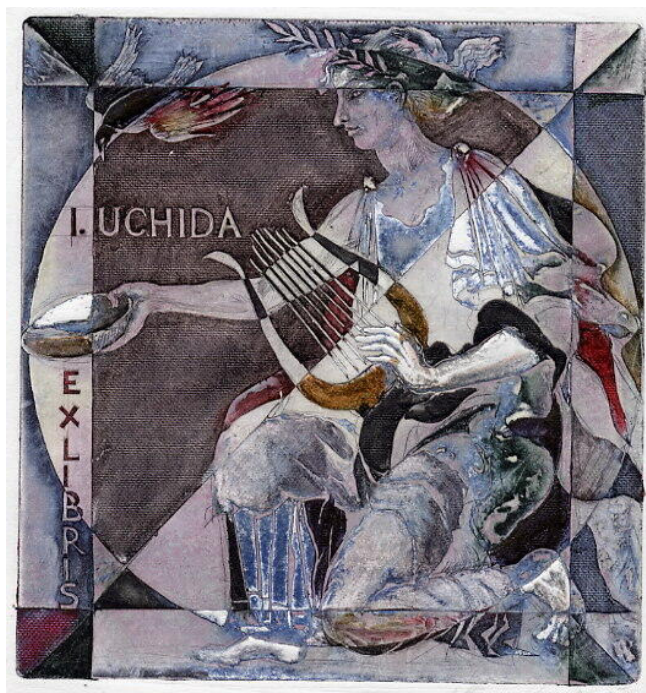
Farklı ülkelerden müzik konulu ekslibris örnekleri ;

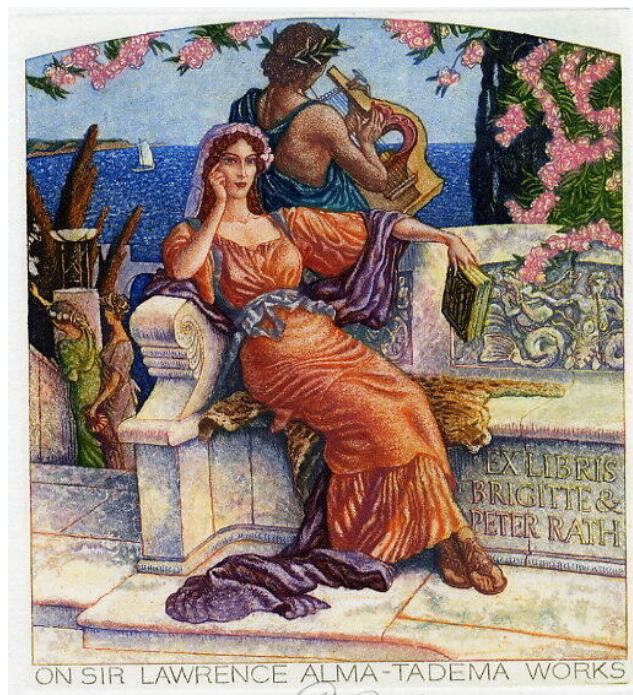
Resim 77. Julian Dimitrov Jordanov - Bulgaristan

Resim 78. Oleg Denisenko -Ukrayna

Resim 79. Antanas Kmieliauskas, Litvanya

Resim 80. Gennady Vereschagin -Ukrayna

Resim 81. Gennady Pugachevsky - Ukrayna

Resim 82. Arkady Pugachevsky - Ukrayna

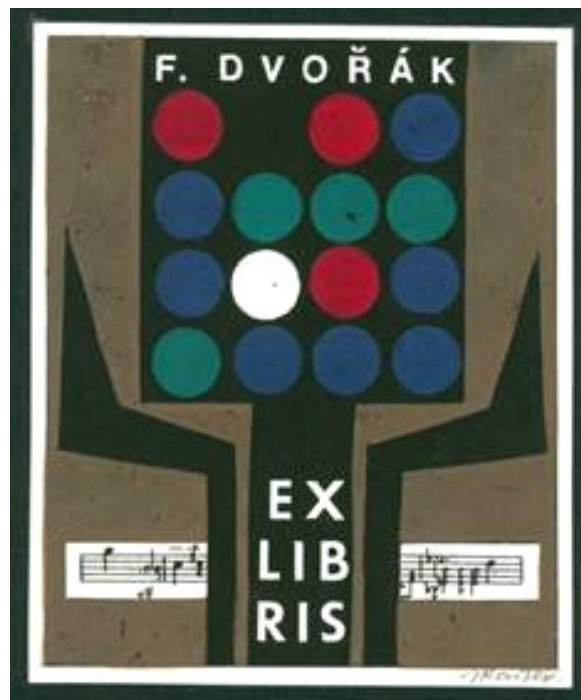
Resim 83. Eduard Georgiev Penkov - Bulgaristan

Resim 84. Galine Pavlova - Bulgaristan

Resim 85. Alfred Roller - Avusturya

Resim 86. Jaroslav Kaiser - Çek Cumh.

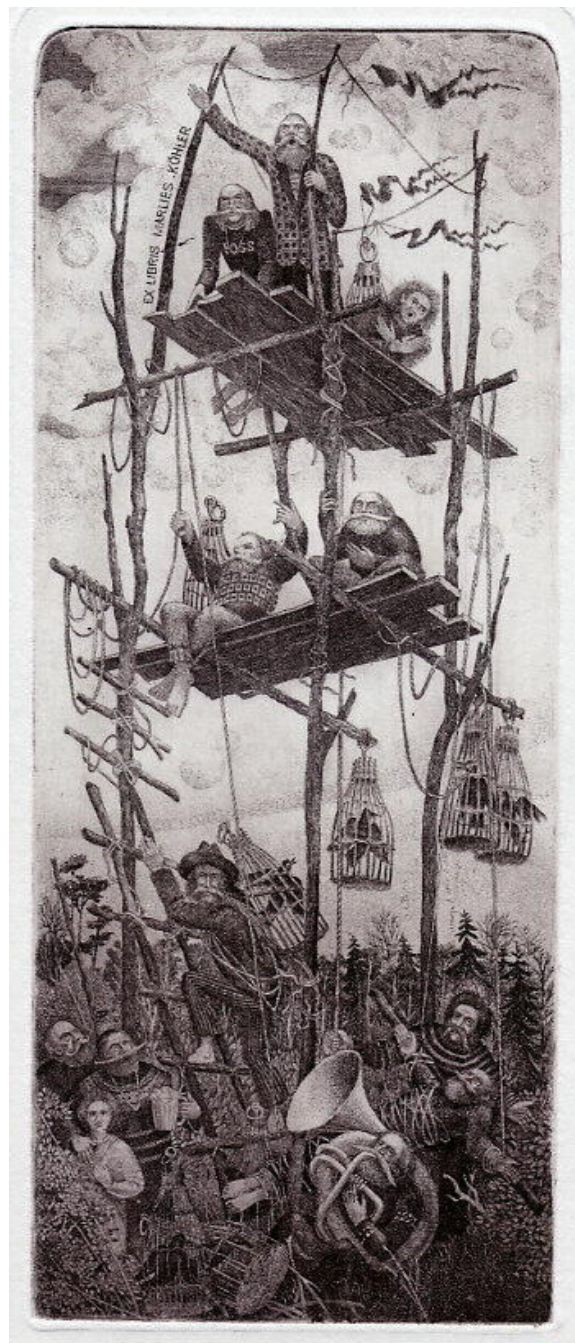
Resim 87. Gennady Vial - Beyaz Rusya

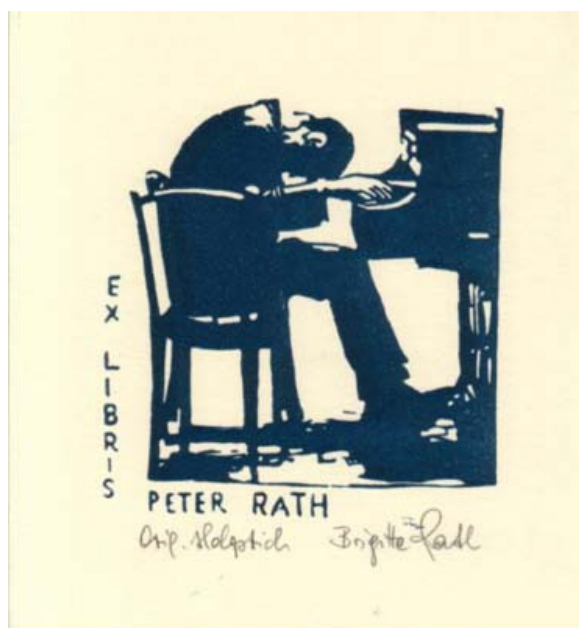
Resim 88. Paolo Rovegno - İtalya

Resim 89. Karl Georg Hirsch - Almanya

Resim 90. Nikolay Batakov- Rusya

Resim 91. Brigitte Rath - Avusturya

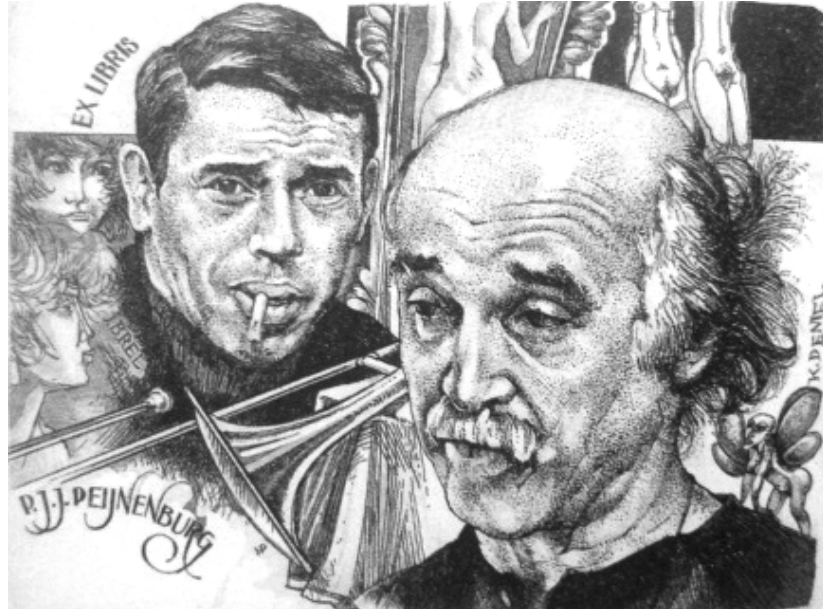
Resim 92. Karol Felix - Slovakya

Resim 93. Marcela Miranda - Arjantin

Resim 94. Ramon Borelli Pla - İspanya

Resim 95. Hedwig Pauwels - Belçika

Resim 96. Emmanuel Baeyens - Belçika

Türkiye’den müzik temalı ekslibrislerinden örnekler;

Hasip Pektaş (1953 - ..) ; 1984 yılında Avrupa gezisinde oradaki müzelerde Türkiye’ye ait 4 ekslibris bulunduğunu tespit ederek bu sanatın Türkiye’de yaygınlaştırılması girişimlerini başlatmıştır. Pek çok ülkede Türkiye’yi temsil etmiş, ilk ekslibris müzesinin kurulması ve ilk uluslararası kongrenin yapılmasında yoğun çaba göstermiştir.

Hasip Pektaş’ın müzik temalı ekslibrislerinden örnekler şöyledir:

Resim 97. Hasip Pektaş

Resim 98. Hasip Pektaş

Resim 99. Hasip Pektaş

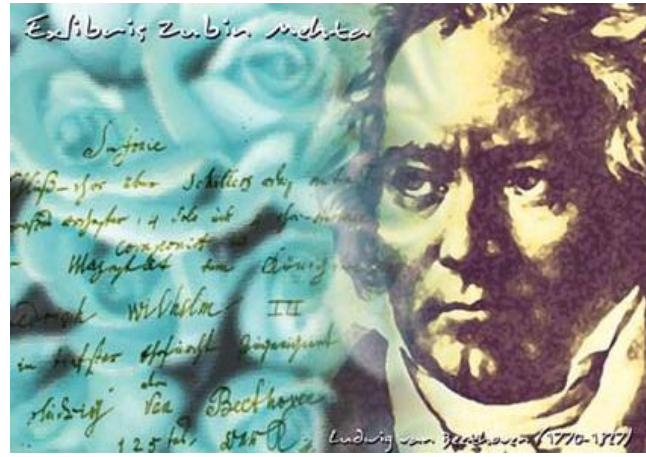

Resim 100. Hasip Pektaş

Pektaş'ın L.V. Beethoven temalı ekslibrislerinden örnekler;

Resim 101. Hasip Pektaş

Resim 102. Hasip Pektaş

Resim 103. Hasip Pektaş

Türkiye'den bazı sanatçıların müzik konulu ekslibrislerine örnekler ise şöyledir:

Resim 104. Salih Denli

Resim 105. H. Müjde Ayan

Resim 106. Hüseyin Demir

Resim 107. Nurdan Adıgüzel

4.8.2.Erotik Konulu Exlibrisler

Erotik, karşı cinsi sevmeye ilgili her şey için kullanılır. Erotic, bir diğer tanımlamayla; sevilen “nesne”nin seven üzerinde sahip olduğu güç demektir. (Hunt 1996:117)

Tarih boyunca sanatçılar, birey ile evrenin, kadın ile erkeğin, ruh ile varlığın, ışık ile karanlığın, hayat ile ölümün kısaca hayatın temelini oluşturan zıtlıkların bir anlatım biçimi olarak erotik imajları kullanmışlardır.

Erotizm, bir yandan insan korkularının, sırlarının açığa çıkmasını sağlarken; diğer yandan sosyal ilişkilerin açık bir aynası olarak görülmüştür. Bazı sanatçılar, insan davranışlarını göstermek için erotizmi kullanmıştır ve de seksin basit bir sunumu olarak değil, bir konu olarak sanatta yer almaktadır. Tutkuların davranış olarak en iyi yansımasıdır. Erotizm, artistik ifadeleri doğrulayabilir ve de hayal gücünün ve becerilerin ortaya konduğu güzel bir anlatım alanıdır. İzlenim sonrası etkisi uzun süre devam eden zengin bir duygu yoğunluğuna sahiptir.

Erotik sanat, sanatçının evreni, aşkı ve tutkuyu nasıl gördüğünü, insan davranışlarına karşı tepkisini anlatır. Erotik resimler, uzun zaman bir şaka ve espri konusu olarak tarihimizde kayıp bir dönemi temsil ederler. Bugün hala pek çok kişi seksin çok özel bir konu olarak kitaplarda yer aldığına inanır. Bir yandan ise erotizm insanlık ve kutsallık arasındaki değerli bir bağıdır. Her erotik resim bir meydan okumadır. Gözetlemek için anahtar deliği yeterli değildir, kapıları açmak, deneyimleri paylaşmak gerekmektedir.

Binlerce yıl önce insanlar için en önemli konular, seksle gebelik arasındaki bağ, doğumun sırrı, hayatta kalmak için avlanma zorunluluğuydu. Ve bunları resimlerle anlatıyordu. Bugün pek çok sanat kolunda olduğu gibi ekslibris sanatı da konu ve çoğaltma tekniklerindeki çeşitliliği ile sayısız sanatçının kendini özgürce ifade edebilmesine fırsat vermektedir.

Erotik kitaplar için özel konulu ekslibrisler sipariş edildiği de bilinmektedir. Çoğunlukla böyle bir belirtgece gerek duyulmamakla birlikte bazı kitap sahiplerinin ismi önüne “ex eroticis” konulmaktadır.

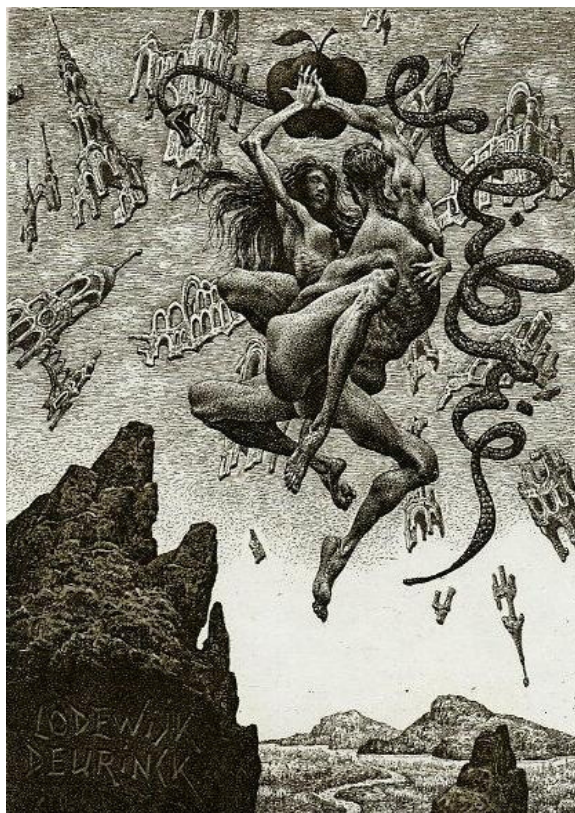
Erotik exlibris kolayca tanınır; illüstrasyon, çoğunlukla insanların duygularını ima eden, kadın ve erkekleri uyarıcı, oldukça farklı erotik heyecanları ve seksüel zevkleri anlatan erotik bir öge üzerine oluşturulur. Koleksiyoncularca en çok talep edilen ekslibris konusu olması belki de bu yüzdendir.

Erotik kitap koleksiyoncuları güzel erotik illüstrasyonlara meraklıdır. Erotik bir kitaba ya da bu tür bir koleksiyona konulan erotik bir ekslibris ona biraz daha kişisellik katar. Duruma göre kitapta farklı şekilde yer alırlar. Geleneksel olarak ekslibris, kitap kapağının içinde bulunur. Çağdaş erotik ekslibrislerin bireysel kitap illüstrasyonlarının daha sık görüldüğü başlık sayfasından sonra yer alması daha işlevsel ve etkili bulunmaktadır. Ekslibris konusu ve kitap konusu arasında birliktelik sağlayan bu yeni yerleştirme biçimi oldukça yaygındır.

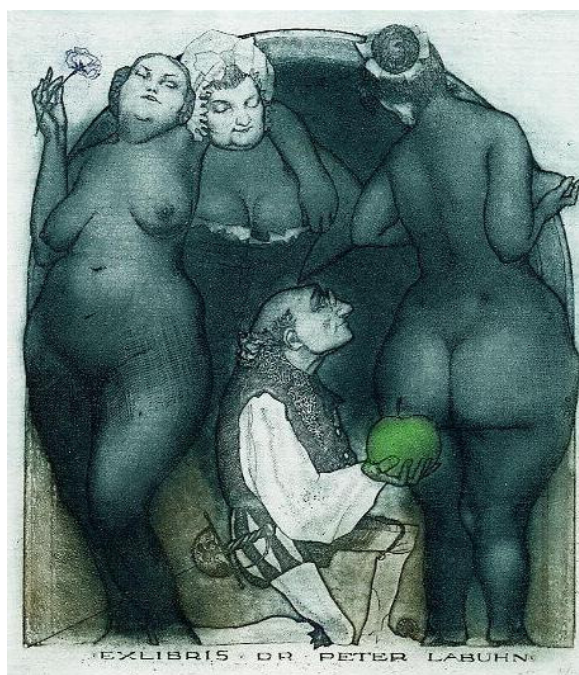
Erotizm kadın formuyla başlar. Uzanmış bekleyen güzel bir kadın vücudu bir ilk dokunuş ve yaklaşma isteği için yeterlidir. Erotizme olan ilginin yansımalarını ekslibrisler üzerinde de görmek her zaman için mümkündür. İlgilenenler artıkça erotik ekslibrisin yaratıcıları da yeni çalışmaları ile hep var olacaklardır.

Resim 108. Franz Von Bayros

Resim 109. Julian Dimitrov Jordanov

Resim 110. K. Antioykain

Resim 111. Hasip Pektaş

Resim 112. Martin R. Baeyens

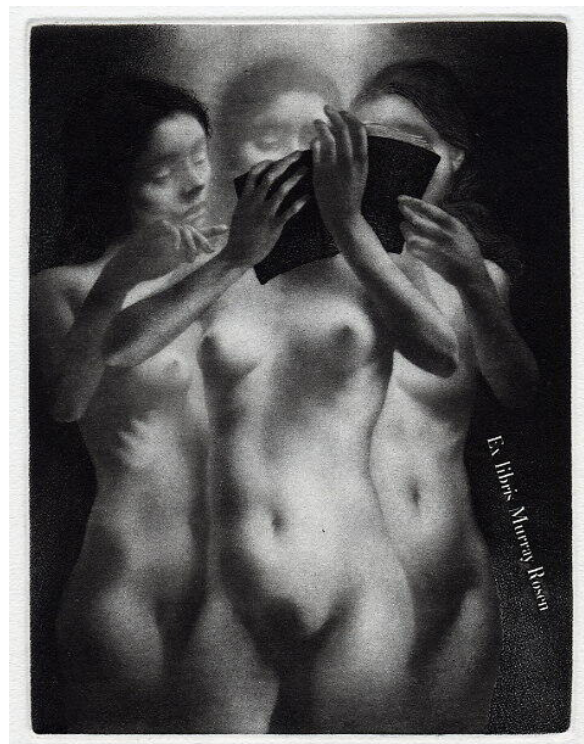
Resim 113. Eduard Georgiev Penkov

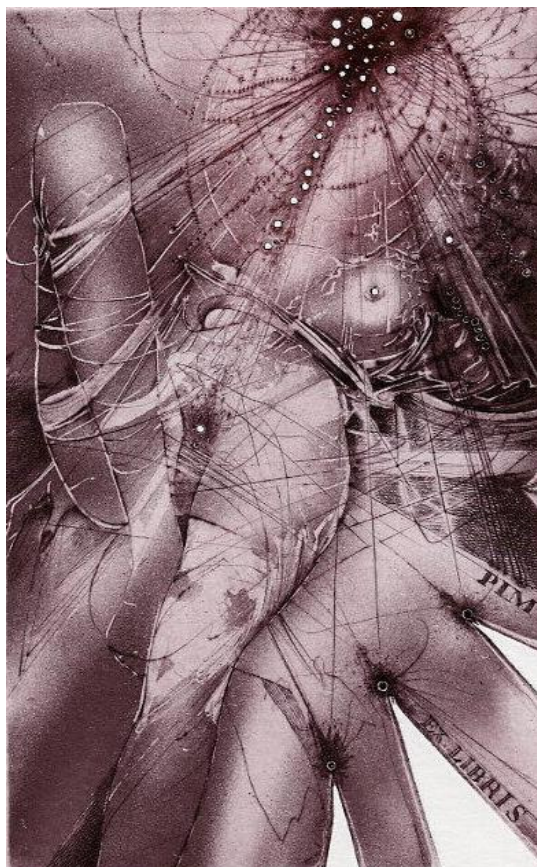
Resim 114. H.Pauwels

Resim 115. David Baker

Resim 116. I.Miladinovic

Resim 117. Karl Demel

Resim 118. Serik Kulmeshkenov

4.9. Ekslibris Kurum ve Kuruluşları

Ekslibris koleksiyoncularını, ekslibris severleri bir araya getirebilmek, ekslibris sanatının geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlayabilmek adına dünya genelinde pek çok ülkede dernekler kurulmuştur. Bu derneklerin faaliyetleri sayesinde, köklü bir geçmişe sahip olan bu sanat dalına ait üretimlerin paylaşılması yine pek çok ülkede geleneksel olarak devam ettirilmiştir.

Günümüzde ise bu geleneğin devam ettirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Üretimini yanı sıra koleksiyonculuğu da yapılmakta ve birer değiş tokuş objesi olarak kullanılmakta olan ekslibrisler için müzeler oluşturulmakta, sergiler açılmakta, yarışmalar düzenlenmekte, çeşitli seminerler ve çalıştaylar yapılmaktadır. Ayrıca farklı ülkelerdeki ekslibris kurum ve kuruluşlarının kendi aralarındaki iletişimlerini de kuvvetlendirmek amaçlı hareket eden bir uluslararası ekslibris federasyonu da bulunmaktadır. Bu Federasyon ve dernekler ekslibris tutkunlarını bilgilendiren ve beğenilerini geliştiren çok sayıda ciddi yayına sahiptir.

4.9.1. Uluslararası Ekslibris Federasyonu - FISAE

Farklı ülkelerdeki ekslibris kurum ve kuruluşlarının kendi aralarındaki iletişimlerini destekleyen ve geliştirmeyi amaçlayan International Federation of Exlibris Societies (FISAE) adıyla bilinen Uluslararası Ekslibris Federasyonu ekslibris koleksiyoncularına ve ekslibris tutkunlarına öncülük eden bir yapıya sahiptir.

Dünya genelinde otuz dokuz dernek bu ana çatı altında toplanmıştır. Koleksiyonerler, sanatçılar, öğrenciler, eğitimciler, tarihçiler ve araştırmacılar bu oluşum sayesinde birbirlerinden haberdar olabilmekte, iletişimde bulunabilmektedirler. Federasyon ekslibris yayınlarının yanı sıra uluslararası kongreler ve yarışmalar düzenlemekte, düzenlenen yarışmaları desteklemekte ve tanıtımlarını yapmaktadır. Pek çok ilgili, federasyon sayesinde farklı coğrafyalarda olan derneklerden de haberdar olabilmektedir.

4.9.2. FISAE'ye Bağlı Kuruluşlar

Almanya; [Deutsche Exlibris-Gesellschaft](#)

[Pirckheimer-Gesellschaft](#)

ABD; [American Society of Bookplate Designers and Collectors](#)

Arjantin; [Gente Amiga Del Ex-Libris \(GADEL\)](#)

Avustralya; [Australian Bookplate Society](#)

[New Australian Bookplate Society](#)

Avusturya; [Oesterreichische Exlibris-Gesellschaft](#)

Belçika; [Graphia](#)

Bulgaristan; [Association of Exlibris Friends in Bulgaria](#)

Çin; [The China Exlibris Association](#)

[The Hong Kong Exlibris Association](#)

[The Taiwan Exlibris Association](#)

Çek Cumhuriyeti; [Spolek Sberatelů a Pratel Exlibris](#)

Danimarka; [Dansk Exlibris Selskab](#)

Estonya; [Eesti Eksliibriseühing](#)

Finlandiya; [Exlibris Aboensis](#)

[Suomen Exlibrisyhdistys](#)

Fransa; [Association Francaise pour la Connaissance de l'Ex-libris](#)

Hollanda; [Exlibriswereld](#)

İngiltere; [The Bookplate Society](#)

İspanya; [Asociacion Andaluza de Exlibristas](#)

[Asociació Catalana d'Exlibristes](#)

İsveç; [Svenska Exlibris Foreningen](#)

İsviçre; [Schweizerischer Exlibris Club](#)

İtalya; [Associazione Italiana Exlibris](#)

Japonya; [The Nippon Exlibris Association](#)

Litvanya; [Lietuvos Exlibrisininku Klubas](#)

Lüksemburg; [Société Grand-Ducale des Amateurs de l'Ex-libris](#)

Macaristan; [Kisgrafika Barátok Köre](#)
 Meksika; [Asociacion Mexicana de Exlibris](#)
 Polonya; [Museum Zamkowe w Malborku](#)
 Portekiz; [Academia Portuguesa de Exlibris](#)
 Romanya; [Asociatia Romana Pentru Ex-libris](#)
 Rusya; [IUSAB / Ex-libris section](#)
 Sırbistan; [Belgrade Ex-libris Circle](#)
 Slovakya; [Slovenka Spolocnost Exlibristov](#)
 Slovenya; [Drustvo Exlibris Sloveniae](#)
 Türkiye; [İstanbul Ekslibris Derneği](#)
 Ukrayna; [Ukrainian Exlibris Club](#)

4.9.3. Ekslibris Müzeleri

Hiç kuşkusuz müzeler her türlü sanat eserinin büyük bir titizlikle saklandığı ve izleyicilere sunulduğu en değerli mekânlardandır.

Ekslibris müzeleri de bu sanat dalına ait yapıtların muhafaza edildiği ve hem yurt içinden hem de yurt dışından gelen ziyaretçilerin bu eserleri izleme şansını yakaladığı yerlerdir. Dünya genelindeki bazı ekslibris müzeleri ise şunlardır;

[Ex-libris Museum Moscow](#)
[Ex-libris Museum of Sint-Niklaas](#)
[Ex-libris Museum of Odessa](#)
[Frederikshavn Museum](#)
[Gutenberg Museum](#)
[İstanbul Exlibris Müzesi](#)
[Museo Ex-libris Mediterraneo](#)
[Shanghai Fuxihanzhai Exlibris Museum](#)

4.9.4. Türkiye'nin ilk Ekslibris Müzesi - İstanbul Ekslibris Müzesi

1997 yılında kurulan Ankara Ekslibris Derneği, 2008 yılında İstanbul Ekslibris Derneği 'ne dönüşmüş, 2003, 2007 ve 2010'da üç uluslararası ekslibris yarışması düzenlemiş, yurtiçinde 11 büyük kentte, KKTC, Kanada, Finlandiya, Belçika, Meksika, Rusya'da ekslibris sergileri, çalıştaylar, konferanslar organize etmiştir. Avusturya, İsviçre, Çin, Meksika ve Rusya'da yapılan Uluslararası Ekslibris Kongrelerine katılıp, Türkiye'nin tanıtımı yapılmıştır.

İstanbul Ekslibris Derneği'nin en önemli hedefi olan Ekslibris Müzesi, Ocak 2008'de IMOGA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi bünyesinde kurulmuştur. Üsküdar Ünalın Mahallesi'ndeki İstanbul Ekslibris Müzesi, koleksiyonundaki 15.000 exlibris ve çok sayıda yayımla ziyaretçilerini beklemektedir.

Resim 119 . İstanbul Ekslibris Müzesi

4.9.5. FISAE Üye Listesi Doğrultusunda Katılımcı Ülkelerin Yüzdelik Dağılımları

Uluslararası Ekslibris Federasyonu üye listesinde bulunan 1483 kişinin ülkelere göre dağılımı hesaplandığında sonuç olarak Tablo 8’de gösterilmekte olan grafik elde edilmiştir. 1. sırada % 16’lık dilimde yer alan Yugoslavya en çok katılımcıya sahiptir. Ardından sırasıyla Çin, Rusya, İtalya ve Ukrayna gelmektedir. Türkiye’nin ise Federasyon üyeliğine katılım oranı % 2’dir. Ülke kodu ve ülke adları katılımcı sayılarıyla birlikte Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. FISAE’ye Üye Olan Ülkelerin Adları, Ülke Kodları ve Üye Sayıları

Ülke Kodu	Ülke Adı	Üye Sayısı/ Sıklık
YU	Yugoslavya	243
CHI	Çin	103
ROS	Rusya	98
I	İtalya	89
UKR	Ukrayna	88
JAP	Japonya	63
CZ	Çek Cumhuriyeti	59
ARG	Arjantin	54
ROM	Romanya	54
F	Fransa	51
PL	Polonya	50
E	İspanya	48
D	Almanya	36
LIT	Litvanya	36
H	Macaristan	28
B	Belçika	28
SK	Slovakya	25
MEX	Meksika	25
TR	Türkiye	23
CH	İsviçre	23
BG	Bulgaristan	21
BRZ	Brezilya	21
HK	Hong Kong	20
USA	A.B.D.	17
SCG	Sırbistan	14
NL	Hollanda	13

LV	Letonya	12
GB	Büyük Britanya	11
SF	San Fransisko	11
A	Avusturya	10
EE	Estonya	9
USM	Tayland	9
COL	Kolombiya	9
AUS	Avustralya	7
SLO	Slovenya	7
KZ	Kazakistan	5
RUS	Rusya	5
CAN	Kanada	4
J	Jamaika	4
UGY	Uruguay	4
DK	Danimarka	3
FIN	Finlandiya	3
POR	Portekiz	3
SAF	Güney Afrika	3
BLS	Belarus	2
CLE	Cleveland	2
GR	Yunanistan	2
IRN	İran	2
ISR	İsrail	2
LUX	Lüksemburg	2
MAK	Makedonya	2
ALB	Arnavutluk	1
ALG	Cezayir	1
BEN	Benin	1
CHL	Şili	1
CRC	Kosta Rika	1
CRO	Hırvatistan	1
IND	Hindistan	1
IRK	Irak	1
RAK	Birleşik Arap Emirlikleri	1
MKD	Madagaskar	1
MOL	Moldova	1
MSR	Montserrat	1
PGY	Paraguay	1
S	İsveç	1
SYR	Suriye	1
TUN	Tunus	1
TWN	Tayvan	1
VTM	Vietnam	1

4.10. Ekslibris Kongreleri ve Türkiye'nin ilk Uluslararası Ekslibris Kongresi

Uluslararası Ekslibris Federasyonu FISAE 1953 yılından beri, o yıl seçilen ülkede kongre düzenleyerek bağlı bulunan dernek ve katılımcıları bir araya getirmektedir. Böyle bir organizasyona katılan sanatçılar ve sanatseverler hem gittikleri ülke ile kültür alışverişinde bulunmakta hem de aynı ortamda buluşan koleksiyonerler arasında ekslibris değiş tokuşu gerçekleştirilmektedir. FISAE'nin şimdiye kadar düzenlemiş olduğu kongreler sırasıyla şöyledir;

1. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Kufstein, Avusturta, 7-9 Ağustos, 1953](#)
2. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Lugano, İsviçre, 10-11 Temmuz, 1954](#)
3. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Antwerp, Belçika, 7-10 Temmuz, 1955](#)
4. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Frankfurt/Main, Almanya, 12-15 Temmuz, 1956](#)
5. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Amsterdam, Hollanda, 26-28 Temmuz, 1957](#)
6. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Barcelona, İspanya, 3-6 Temmuz, 1958](#)
7. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Vienna, Avusturya, 7-10 Temmuz, 1960](#)
8. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Leipzig, Almanya, 6-9 Temmuz, 1961](#)
9. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Paris, Fransa, 19-22 Temmuz, 1962](#)
10. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Krakow, Polonya, 10-13 Eylül, 1964](#)
11. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Hamburg, Almanya, 27-31 Temmuz, 1966](#)
12. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Como, İtalya, 11-14 Temmuz, 1968](#)
13. Avrupa Ekslibris Kongresi - [Budapest, Macaristan, 5-8 Kasım, 1970](#)
14. Uluslararası Ekslibris s Kongresi - [Helsingör, Danimarka, 24-27 Ağustos, 1972](#)
15. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Bled, Yugoslavya, 19-22 Mayıs, 1974](#)
16. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Lisbon, Portekiz, 16-20 Ağustos, 1976](#)
17. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Lugano, İsviçre, 16-20 Ağustos, 1978](#)
18. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Linz, Avusturya, 21-23 Ağustos, 1980](#)
19. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Oxford, İngiltere, 18-22 Ağustos, 1982](#)
20. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Weimar, Almanya, 24-27 Ağustos, 1984](#)
21. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Utrecht, Hollanda, 6-9 Ağustos, 1986](#)

22. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Frederikshavn, Danimarka, 24-28 Ağustos, 1988](#)
23. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Mönchengladbach, Almanya, 30.08-2.09, 1990](#)
24. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Sapporo, Japonya, 31.08-03.09, 1992](#)
25. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Milano, İtalya, 6-10 Eylül, 1994](#)
26. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [St.Petersburg, Rusya, 22-25 Ağustos, 1998](#)
27. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Chrudim, Çek Cumhuriyeti, 28.08 - 01.09, 1996](#)
28. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Boston, ABD, 20-23 Ağustos, 2000](#)
29. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Frederikshavn, Danimarka, 29.08 - 01.09, 2002](#)
30. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [Wels, Avusturya, 14-17 Temmuz, 2004](#)
31. Uluslararası Ekslibris Kongresi - Nyon, İsviçre, 23-27 Ağustos, 2006
32. Uluslararası Ekslibris Kongresi - Beijing, Çin, 14-17 Ekim, 2008
33. Uluslararası Ekslibris Kongresi - [İstanbul](#), Türkiye, 25-29 Ağustos 2010

2010 yılı kongresi ilk kez Türkiye’de yapılacak ve katılımcılar Türkiye ve Türkiye’de Ekslibris Sanatının yaygınlaştırılmasına yönelik çabaları izleyeceklerdir.

İstanbul Ekslibris Derneği, Feyziye Mektepleri Vakfı ve Işık Üniversitesi, Türkiye’nin ekslibris sanatında geldiği noktayı uluslararası platforma taşımak, ekslibris yoluyla Türk kültür ve sanatını yurtdışına tanıtmak, dünya ülkeleri arasında bir kültür köprüsü yaratmak, ekslibris sanatının yaygınlaşmasını sağlamak ve yaratıcılarını teşvik etmek amacıyla 25 - 29 Ağustos 2010 tarihlerinde 33. FISAE Uluslararası Ekslibris Kongresi’ni düzenlemektedir. Kongreye bağlı olarak 29 Ağustos - 30 Eylül 2010 tarihlerinde 3. Uluslararası Ekslibris Yarışması, Ichigoro Uchida (Japonya), Heinrich R. Scheffer (Avusturya), Moskova Ekslibris Müzesi, Çin Exlibris Sanatçıları Derneği, Şanghay Fu Xihan Zhai Ekslibris Derneği, İstanbul Ekslibris Müzesi Koleksiyon Sergileri ile Mühürlü Eski Kitaplar Sergileri düzenlenecektir.

37 Ülkeden 300’e yakın ekslibris sanatçısı ve koleksiyoncusunun bir araya geleceği bu kongrede katılımcılar, ekslibris değiş-tokuşu yapacaklar, özgün ekslibris örnekleri görecekler, Avrupa Kültür Başkenti İstanbul’u ve Türkiye’yi tanıyacaklar; birer kültür elçisi olarak ayrılacaklardır.

4.11. Ekslibris Yarışmaları ve Türkiye’de yapılan yarışmalar

Koleksiyonculuğunun yapılmasının yanı sıra ekslibrislerin geliştirilmesinin ve yaygınlaştırılmasının sağlandığı bir önemli konu da FISAE ve FISAE’ye bağlı dernekler başta olmak üzere hemen hemen tüm kuruluşların ekslibris yarışmaları düzenliyor oluşudur. Teşvik edici yanı ile yarışmalar hiç şüphesiz bu alanda bir rekabet gücü oluşturarak ekslibris sanatının gelişimine büyük hizmet etmektedir.

Özellikle son yıllarda FISAE web adresinde tüm kuruluşların düzenlemekte olduğu yarışmaların içerikleri ve koşulları hakkında düzenli olarak açıklamalara yer verilmektedir.

Türkiye’de ise yarışmalar konusunda büyük atılımlar gerçekleştirilmektedir.

1997 yılında kurulan Ankara Ekslibris Derneği, 2008 yılında İstanbul Ekslibris Derneği 'ne dönüşmüş, 2003, 2007 ve 2010'da üç uluslararası ekslibris yarışması düzenlemiş, yurtiçinde 11 büyük kentte, KKTC, Kanada, Finlandiya, Belçika, Meksika, Rusya'da ekslibris sergileri, çalıştaylar, konferanslar organize etmiştir. Avusturya, İsviçre, Çin, Meksika ve Rusya'da yapılan Uluslararası Ekslibris Kongrelerine katılımlı, Türkiye'nin tanıtımı yapılmıştır.

Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan üç uluslararası ekslibris yarışması ise dünya genelinde katılım oranları, yarışma ve sunuş şekli ile büyük ses getirmiştir. Yarışmaların tanıtımı ise katılım ve süreç hakkındaki tüm detaylı bilgileri içeren birer katalog ile yapılmış ve dikkat çekici olmuştur.

4.11.1. Türkiye I. Uluslararası Ekslibris Yarışması

Birinci Uluslararası Ekslibris Yarışmasının diğer yarışmalar için bir model oluşu ve bu tür yarışmalar için standartlar gerektiği vurgulanmıştır. Yarışma katılım oranları ile dünya genelinde büyük ilgi görmüştür. Yarışma sonuç bilgileri şöyledir;

Toplam Sonuçlar

Katılan lke Sayısı: 44

Katılan Sanatçı Sayısı: 1171

Katılan Ekslibris Sayısı: 4247

Sergileme Alan Sanatçı Sayısı: 371

Sergileme Alan Ekslibris Sayısı: 747

Ödül Sayısı: 20

Tablo 9. Türkiye I. Uluslararası Ekslibris Yarışması Sonuçları

lkeler	Sanatçı	Ekslibris	Sergileme	dl
Almanya	13	129	44	-
ABD	7	37	5	-
Arjantin	36	101	18	1
Avustralya	1	3	1	-
Avusturya	5	26	6	-
Azerbeycan	2	9	-	-
Belçika	94	282	54	1
Belarus	10	37	20	1
Brezilya	1	4	1	-
Bulgaristan	34	96	54	2
ek Cum.	25	178	49	2
Çin Cum.	22	69	16	-
Ermenistan	1	3	2	-
Estonya	3	15	11	1
Finlandiya	5	37	6	-
Fransa	12	27	11	-
Hindistan	1	2	1	-
Hırvatistan	4	8	2	-

Hollanda	9	46	15	-
İngiltere	1	9	6	-
İtalya	53	188	49	-
İspanya	14	33	5	-
İsveç	1	6	-	-
İsviçre	5	14	1	-
Japonya	29	82	36	1
Kanada	2	6	1	-
Kazakistan	5	36	1	-
Latviya	3	17	10	-
Litvanya	19	85	22	-
Lüksemburg	1	2	1	-
Macaristan	11	55	15	-
Makedonya	2	4	-	-
Meksika	22	60	3	-
Polonya	34	232	37	1
Romanya	17	62	5	-
Rusya	91	265	81	5
Slovak Cum.	6	28	17	1
Slovenya	5	46	9	-
Tayvan	13	24	7	-
Türkiye	482	1606	62	3
Ukrayna	31	115	42	1
Uruguay	2	4	-	-
Yugoslavya	31	80	21	-
Yunanistan	6	27	10	-

4.11.2. Türkiye II. Uluslararası Ekslibris Yarışması

Birinci Uluslararası Ekslibris Yarışmasına oranla daha fazla sayıda önemli ve başarılı çağdaş ekslibris sanatçısının eserlerini göndermiş olduğu bu yarışmada değerlendirmede daha farklı bir yol izlenmiştir. Katılan büyük sanatçıların hiçbirini incitmemek için oybirliği ile önemli yirmi beş ekslibris sanatçısı belirlenmiştir. Sanatçıları bir sıralamaya koymak yerine, ekslibris sanatına gönül veren kişiler olarak ekslibris alanına yaptıkları önemli ve kalıcı katkılardan dolayı, eşit düzeyde Onur Sertifikası ile onurlandırılmalarına karar verilmiştir. Yarışma sonuç bilgileri şöyledir;

Toplam Sonuçlar

Katılan Ülke Sayısı: 43

Katılan Sanatçı Sayısı: 996

Katılan Ekslibris Sayısı: 3237

Sergileme Alan Sanatçı Sayısı: 267

Kataloga Giren Sanatçı Sayısı: 135

Sergileme Alan Ekslibris Sayısı: 463

Kataloga Giren Ekslibris Sayısı: 215

Onur Sertifikası Sayısı: 25

Mansiyon Sayısı: 9

Ödül Sayısı:15

Tablo 10.Türkiye II. Uluslararası Ekslibris Yarışması Sonuçları

Ülkeler	Sanatçı	Ekslibris	Sergileme	Katalog	Sertifika	Mans.	Ödül
Almanya	15	65	14	6	-	-	-
ABD	3	7	4	4	-	1	-
Arjantin	30	86	11	4	1	-	-
Avusturya	10	33	11	4	-	-	-

Belçika	70	275	60	27	1	3	2
Belarus	17	57	20	15	2	-	1
BosnaHers.	1	5	3	3	-	-	1
Brezilya	2	10	1	1	-	-	-
Bulgaristan	36	110	42	22	3	-	3
Çek Cum.	20	75	22	10	2	-	1
Çin Cum.	4	14	4	2	-	-	-
Estonya	1	2	2	2	-	1	-
Finlandiya	2	7	1	-	-	-	-
Fransa	9	24	4	3	-	-	-
Hırvatistan	2	6	2	1	-	-	-
Hollanda	3	15	-	-	-	-	-
Hong Kong	2	5	2	1	-	-	-
İngiltere	2	7	3	1	-	-	-
İtalya	37	106	18	5	-	-	-
İspanya	3	11	2	-	-	-	-
İsveç	1	5	-	-	-	-	-
İsviçre	3	5	2	-	-	-	-
Japonya	9	35	10	5	-	1	-
Kanada	3	6	1	-	-	-	-
Kazakistan	3	15	2-	-	-	-	-
Latviya	5	25	5	4	-	1	-
Litvanya	17	57	14	4	-	-	-
Macaristan	9	34	11	3	1	-	-
Makedonya	7	16	-	-	-	-	-
Meksika	3	14	3	-	-	-	-
Moldovya	1	1	1	-	-	-	-
Polonya	26	111	26	15	2	1	1
Romanya	7	27	2	1	1	-	-

Rusya	47	147	46	24	6	-	-
Sırbistan	18	44	4	3	-	-	2
Slovakya	4	14	5	4	1	-	1
Slovenya	2	8	1	1	1	-	-
Tayland	1	3	-	-	-	-	-
Tayvan	22	39	6	3	-	-	-
Türkiye	499	1564	64	19	-	1	3
Ukrayna	35	136	27	15	4	-	-
Uruguay	1	2	1	-	-	-	-
Yunanistan	4	12	6	3	-	-	-

4.11.3. Türkiye III. Uluslararası Ekslibris Yarışması

Üçüncü Uluslararası Ekslibris Yarışması ile ilgili sayısal bilgi henüz tam olarak yayınlanmamıştır ancak sunulan bilgi şu şekildedir; yarışmaya 43 ülkeden 1281 sanatçı, 4129 ekslibris ile katılmıştır. İlk elemeyi geçen 1310 exlibrisi, 22 Mayıs 2010 tarihinde toplanan büyük jüri değerlendirmiştir.

377 sanatçının 540 ekslibrisi sergilemeye uygun bulunmuş, 229 sanatçının 337 ekslibrisi ise kataloga seçilmiştir. 15 ödül, 26 Onur Sertifikası, 10 Mansiyon verilmiştir.

Yarışma sergisi 29 Ağustos 2010 tarihinde İstanbul Ekslibris Kongresi ile birlikte sergilenmeye başlanacaktır.

Resim 120. İstanbul Exlibris Kongresi Logosu

4.13. Şafak Erdem Etkinlikler ve Ekslibris Çalışmaları

2008 -2010 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özgün Baskıresim Atölye derslerini yürütmüş olan Şafak Erdem'in 2008 Mayıs ayında katılmış olduğu Ekslibris Semineri bu alandaki çalışmalarına yön vermiştir.

Bu tarih itibariyle Martin R. Baeyens ve Hasip Pektaş ile tanışmış ve araştırmalarında bu sanatçılar ile olan görüşmelerini kaynak almıştır. Türkiye'de ekslibris sergileri açıp, çalıştaylar yapan Martin R. Baeyens, Özgün Bilgisayar Tasarımı (CGD) ile ekslibrisler de yapan ve öğretim üyesi olduğu Belçika Gent Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi'nde geleceğin usta ekslibris sanatçılarını yetiştiren bir sanatçıdır.

Resim 121. Şafak Erdem, Martin R. Baeyens- Atölye Çalışması

Baeyens'in gerçekleştirdiği çalıştaylardan biri de 12 -16 Mayıs 2008 tarihleri arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özgün Baskıresim Atölyesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Resim 122. A.İ.B.Ü. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü - Ekslibris Semineri

Resim 123. A.İ.B.Ü. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü - Ekslibris Semineri

Çalıştay esnasında Prof. Dr. Martin R. Baeyens, Işık Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Hasip Pektaş, Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. H.Müjde Ayan Ekslibris konulu bir seminer sunarak bu konunun tarihçesinden, günümüzdeki yapısından bahsetmişlerdir.

Konuk sanatçılar aynı zamanda hem slaytlar, hem de orijinal kalıp ve ekslibrisler üzerinden önemli örnekleri izleyenlerle paylaşmışlardır. İzleyiciler arasında Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden ve öğrencilerinden katılımcılar bulunmuştur.

Şafak Erdem katılmış olduğu bu seminer ve çalıştayın ardından Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü bünyesinde oluşturulan Serigrafi Atölye'sinin kuruluşunda görevlendirilmiş ve bu atölyede ekslibris çalışmalarına devam etmiştir.

Resim124. A.İ.B.Ü. Serigrafi Atölyesi

Şafak Erdem ve 4. sınıf Seçmeli Özgün Baskıresim Atölye Öğrencileri

Şafak Erdem'in Nisan 2009 tarihinde düzenlemiş olduğu İstanbul Ekslibris Müzesi gezisine on sekiz "Resim-İş Eğitimi dördüncü sınıf öğrencisi" katılmıştır. Düzenlenen gezide Ekslibris Müzesindeki eserler incelenmiş ve Süleyman Saim Tekcan ile görüşme yapılmıştır.

Resim 125. İstanbul Ekslibris Müze Gezisi

Süleyman Saim Tekcan Ekslibris Sanatı ve müzenin kuruluş amacı ile ilgili bilgiler vermiştir. Pek çok ülkeye ait binlerce ekslibrisin bir araya getirildiği ve yaklaşık olarak 15.000 esere sahip Türkiye'nin ilk ekslibris müzesine Amerika'dan, Avrupa'dan, Uzak Doğu'dan ziyaretçilerin sürekli olarak gelmekte olduğunu belirten Tekcan Türkiye'de Güzel Sanatlar Eğitimi almakta olan öğrencilerin mutlaka bu müzeyi ziyaret etmeleri gerektiğini, bunun öğrenciler için çok büyük bir deneyim olacağını vurgulamıştır.

Resim 126 . İstanbul Ekslibris Müze Gezisi - Süleyman Saim Tekcan ile Görüşme

Resim 127. İstanbul Ekslibris Müze Gezisi

Şafak Erdem ekslibris çalışmalarında, Yüksek Baskı Tekniği, Çukur Baskı Tekniği ve Taş Baskı Tekniği ile yapmış olduğu denemelerinin ardından Serigrafi Tekniğinde yoğunlaşmış ve daha çok bu teknikte eserler üretmiştir. Bilgisayar destekli tasarımları da bulunmaktadır.

Resim128. Şafak Erdem, S1/5 (130x80), 2008

Resim 129. Şafak Erdem, S1/8 (60x115), 2009

Resim 130. Şafak Erdem, S1/5 (105x75), 2008

Resim 131. Şafak Erdem, S1/5 (75x100), 2009

Resim 132. Şafak Erdem, S1/5 (110x70), 2009

Resim 133. Şafak Erdem, S1/5 (60x120), 2009

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Teknik anlamda tarihsel gelişim açısından bir inceleme yapıldığında, sanatın ve teknolojinin iç içe geçmiş olduğu bir alan olan Özgün Baskıresim Sanatı'nın öneminin ne denli büyük olduğu anlaşılmaktadır. Her yeni çağda yeni adımlar atan, düşüncenin çoğaltılması ve dağıtılması konusunda önemli rol oynayan bu sanat dalının günümüz teknolojisi içerisinde yok olmadan aksine yaşanmış tarihe saygı duyularak yeni olanaklarla beslenmesinin ve geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanabilir.

“Tarihin neden-sonuç ilişkilerinin iyi sorgulanabildiği ve bağımsız düşüncenin var olduğu bir yaşam istemindeki sanat” kendini var eden değerlere tutunurken yeni deneyimlere de açık olmalıdır. Bu noktada Özgün Baskıresim Sanatı'nın geleneksel ancak bir o kadar da deneysel olan yapısı dikkat çekicidir.

Üzerinde kültürel ve tarihsel değerler taşıyan Ekslibrisler ise kâğıdın keşfiyle başlayan serüveninde kitapseverlerin dostluğunu ve birlikteliğini temsil eden varlığını korumakta; bu sayede de farklı uluslara ait farklı düşünce yapılarının sentezi devam edebilmektedir.

Ekslibris Sanatı ve Ekslibris koleksiyonculuğu, uluslararası ilişkilerin gelişmesini, yeni dostlukların oluşmasını, farklı dönemlerdeki sanatın ve tekniklerin öğrenilmesini sağlamaktadır.

Aynı zamanda kültürel anlamda alışverişlerin yaşandığı ve bilgi birikimlerinin paylaşıldığı bir sanat piyasasının oluşturulmuş olması sanat eseri, sanatçı ve sanat izleyicisi birlikteliğini vurgulayan önemli bir olgudur.

Türkiye'nin de bu sanat dalında ürünler verebilmesi ve bu oluşum içerisinde yer alması hem uluslararası ilişkiler hem de bireysel gelişim açısından önem taşımaktadır.

Toplumlarda yaşama karşı daha duyarlı bireyler yetiştirilmesi, teknolojinin ve sanatın işlevsellik kazanması, düşünsel ve sanatsal anlamda estetik algının geliştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda Ekslibris Sanatı disiplinler arası bir bütünlük içerisinde estetik algının ve düşüncenin geliştirilmesine hizmet etmektedir.

Bu alanda yetkin bireylerin yetiştirilmesi ve desteklenmesi toplumsal ilerlemede bir gereklilik oluşturmaktadır ve bu nedenle Ekslibris Sanatı daha geniş kitlelere tanıtılmalıdır.

KAYNAKÇA

AED - Hacettepe Üniversitesi, [1. Uluslararası Ekslibris Yarışması Kataloğu](#), 2003.

AED - Hacettepe Üniversitesi, [2. Uluslararası Ekslibris Yarışması Kataloğu](#), 2007.

AYAN, H.Müjde, Sosyolojik Açıdan Özgün Baskıresim Sanatının Bugünkü Durumu İle İlgili Profesyonel Sanatçıların Görüşlerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, İstanbul,2007.

BAEYENS, Martin R.- PEKTAŞ, Hasip - AYAN, H.Müjde, Ekslibris Konulu Seminer, 2008.

DİYALOG, [Türkiye'den Çağdaş Baskı Resimler ve Ekslibrisler Sergisi Kataloğu](#), 2008.

FISAE, 2. Uluslararası CGD Ekslibris Yarışması Kataloğu, 2006.

IMOĞA, Müze Kataloğu, Beşiktaş A.Ş. Sanat Yayınları, İstanbul, 2006.

İŞLER, Ahmet Şinasi, Geçmişten Günümüze Ağaç Gravür ve Ağaç Baskı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1997.

KAHRAMANKAPTAN, Şefik, "Kitaba mülkiyet belgesi: Exlibris", Art Dekor, sayı 47 (1997), s.136 -139.

KAHRAMANKAPTAN, Şefik, "Kitabın Tapusu: Exlibris ", Tempo, sayı 41 (1995), s. 90-94.

PEKMEZCİ, Hasan, Tün Yönleri İle Serigrafi İpek Baskı, İlke Yayınları, 1992.

PEKTAŞ, Hasip, Ekslibris - Genişletilmiş İkinci Baskı, AED , Kasım 2003.

PEKTAŞ, Hasip, Hasip Pektaş Ekslibris Kataloğu, Nisan 2007.

SEVERIN, M. F., "Making a Bookplate", The Studio Publications, London, New York, 1949.

İnternet Kaynakları:

<http://www.aed.org.tr>

<http://www.fisae.org>

<http://www.gutenberg.org>

<http://www.hasippektas.com>

<http://www.imoga.org>

<http://www.martinbaeyens.com>

<http://www.mujdeayan.com>

<http://www.natur.cuni.cz/exlibris>

<http://www.lvbeethoven.com/Portraits/GalleryExLibris.html>

<http://www.bach-cantatas.com/Memo/Memo-2822.htm>

<http://www.exlibris-austria.com/1024/artikel/bache.htm>

<http://exlibrischronicle.blogspot.com>

<http://www.neatorama.com/2006/09/>

http://www.bibliographos.net/article.php?id_article=386

<http://fineartamerica.com/featured/picasso-oldrich-kulhanek.html>

<http://exlibrischronicle.blogspot.com/>

http://www.artifexlibris.com/bni_2009_02_28_donazion...

<http://members.aon.at/musikus/>

<http://bookplate-jvarnos.blogspot.com/2010/04/stanislaus-kulhanek-1885-1970.html>

<http://karaart.com/prints/ex-libris/3e.html>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Şafak ERDEM

Sürekli Adresi: Gölyüzü M. Şehit Kani C. Özer Apt. No:94/4 Bolu
Tel: 0534 3633417
e-mail: erdemsafak@yahoo.com

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara,1979

Yabancı Dili: İngilizce

İlköğretim: Milli Egemenlik İlkokulu - Atatürk İlköğretim Okulu, 1993

Ortaöğretim: Bolu Atatürk Lisesi, Süper Lise, 1997

Lisans: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, 2007

Katıldığı Sergiler: Mustafa Kemal Atatürk Konulu Resim Yarışması Sergisi,
AİBÜ Kültür Merkezi, 2006

68. Devlet Resim ve Heykel Yarışması Sergisi, 2007

1. Ulusal Esere ve Emeğe Saygı Yarışması Sergisi, 2008

Farkındalık Adlı, İlk Kişisel Sergisi, AİBÜ Kültür Merkezi, 2008

İzindeyiz Adlı, İlk Öğrencileri ile Açtığı Özgün Baskıresim
Sergisi, AİBÜ Kültür Merkezi, 2009

AİBÜ Öğretim Elemanları Karma Sergisi, Bolu İl Kültür ve
Turizm Müdürlüğü Güzel Sanatlar Galerisi, 2010